

Opinnäytetyö AMK

Sosionomi

2023

Vanamo Kupila & Emilia Norrdahl

ÖTÖKÄN MATKASSA

– Työväline ympäristökasvatukseen

Opinnäytetyö AMK | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomikoulutus

2022 | 30 sivua, 45 liitesivua

Vanamo Kupila & Emilia Norrdahl

Ötökän matkassa

-Työväline ympäristökasvatukseen

Tämä on kehittämispainotteinen opinnäytetyömme, jonka tarkoituksena on kehittää uusi työväline ympäristökasvatukseen. Kehittämistyön aloitimme syksyllä 2021. Toimeksiantajamme on Verkanappuloihin kuuluva päiväkotikaverit Kaarinassa.

Opinnäytetyössämme käsittelemme varhaiskasvatuksen oppimiskäsitystä sekä oppimisympäristöjä. Lisäksi olemme syventyneet luonto- ja ympäristökasvatukseen, luontosuhteeseen ja sen kehittämiseen, sekä seikkailukasvatukseen.

Kehittämistyömme tuotokseksi syntyi Ötökän matkassa -vihko, joka on tarkoitettu päiväkodin työntekijöille yhdessä lasten kanssa käytettäväksi, luontosuhdetta vahvistavaksi työvälineeksi. Helppokäyttöinen vihko sisältää monenlaista toimintaa ja leikkejä, joita voi käyttää apuna varhaiskasvatuksen opetussisältöjen suunnittelussa.

Vihon sisällöissä huomioimme erityisesti luonnon ja ötököiden eettisen kohtelun esiin tuomisen. Valitsimme vihkoon toimintaa, joka toteuttaa Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) oppimisen osa-alueita ötökkäteemalla. Lisäksi Ötökän matkassa sisältää tietoa erilaisista yleisistä ötököistä, ja houkuttelee etsimään niistä lisää tietoa.

Keräsimme tuotoksesta suullista palautetta päiväkodin henkilöstöltä, minkä lisäksi he saivat antaa kirjallista palautetta printattuun tuotokseen liitettyyn palautepaperiin. Työntekijöiltä saatu palaute oli positiivista ja he kokivat vihon käyttökelpoiseksi työvälineeksi. Testasimme myös tuotosta lapsiryhmässä ja havainnoimme toimintatuokioita.

Asiasanat:

Ympäristökasvatus, luontosuhde, varhaiskasvatus, luontokasvatus, oppimisympäristö, seikkailukasvatus

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of social services

2022 | 30 pages, 45 pages in appendices

Vanamo Kupila & Emilia Norrdahl

On the road with bugs

-A tool for environmental education

This is our bachelor's thesis about environmental education. The purpose of this developmental work is to create a pedagogical tool, which can be used both indoors and in nature. We began our developmental work in the Autumn of 2021. The assignment was given to us by kindergarten Verkavekarat in Kaarina.

In this thesis we cover the learning theories and learning environments of early childhood education. In addition to that we also write about environmental education, nature education, nature relationships and how they form, as well as

The result of our work is a booklet called *Ötökän matkassa* (On the road with bugs) which helps children develop a strong nature relationship. It is meant to be used by kindergarten workers and children together. The easy-to-use booklet which includes all kinds of activities is useful when making lesson plans.

In the contents of our booklet, we highlight the ethical treating of nature and insects. The bug themed activities we chose to include in our booklet utilize the areas of learning from *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* (2022) published by the National board of education. *Ötökän matkassa* also contains information about common bugs and invites to look up more information about them.

We gathered both spoken and written feedback of our work from the workers at the kindergarten. The feedback was positive, and they felt that the booklet was a useful tool. We tested the booklet with the children and observed how the children perceived the activities.

Keywords:

Environmental education, nature relationship, early education, nature education, learning environment, adventure education

Sisältö

1 JOHDANTO	1
2 OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	2
2.1 Oppimiskäsitys	2
2.2 Oppimisen alueet	3
2.3 Varhaiskasvatuksen pedagoginen oppimisympäristö	5
2.4 Luonto oppimisympäristönä	6
3 YMPÄRISTÖKASVATUS	9
3.1 Luonto- ja ympäristökasvatus	9
3.2 Luontosuhteen perusta	11
3.3 Luonnon hyvä kohtelu	12
3.4 Seikkailukasvatus	14
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	16
4.1 Toimeksiantaja ja kehittämistehtävä	16
4.2 Kehittämistyön tavoitteet	17
4.3 Kehittämismenetelmät ja kehittämisen prosessi	18
5 TUOTOS	21
5.1 Tuotoksen esittely	21
6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI JA AMMATILLINEN KASVU	25
Lähteet	31

Liitteet

Liite 1. Ötökän matkassa

Kuvat

Kuva 1. Kokeilimme tuotostamme eri oppimisympäristöissä, niin sisällä, kuin ulkotiloissa. Kuvien matikkamatonarut ja ötökkäaskartelut olivat lapsille erityisen mieluisia.

1 JOHDANTO

Ympäristökasvatus on tärkeä osa lasten kasvua ja oppimista. Lasten on hyvä ymmärtää oman toiminnan merkitys osana luontoa. Halusimme tehdä opinnäytetyön itseämme kiinnostavasta ja lasten oppimisen kannalta tärkeästä aiheesta, joten päädyimme ympäristökasvatukseen. Toimeksiantajaksemme löysimme Verkavekarat Kaarinasta. Kehitimme heille uuden työvälineen, jota voidaan hyödyntää ympäristökasvatuksessa ja lasten luontosuhteen kehittämisessä.

Yksi ympäristökasvatuksen yleinen tavoite on kasvattaa ihminen ympäristötietoiseksi, jolloin hän on myös ympäristömyönteinen. Lapsuuden myönteisten ympäristökokemusten ja aikuisiän ympäristöstä huolehtimisen välillä on vahva yhteys. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 22–23.) Haluamme opinnäytetyömme tuotoksena syntyneen työvälineen avulla tukea lasten myönteisen luontosuhteen kehittymistä. Pyrimme tuotoksellemme tukemaan ja edistämään lasten tietoutta ja ymmärrystä luonnosta.

Opinnäytetyössämme käsittelemme lasten oppimista, sekä oppimisympäristöjen merkitystä oppimiselle. Tuotoksemme sisältää ötököihin liittyvää pedagogista toimintaa ja leikkejä, jotka hyödyntävät varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueita, joten olemme kertoneet niistä lyhyesti raportissamme.

Käymme opinnäytetyössämme läpi ympäristö- ja luontokasvatusta sekä kestävän kehityksen kasvatusta ja luontosuhteen perustaa. Hyvän luontosuhteen luomisella luonto- ja ympäristökasvatuksen avulla on suuri merkitys lapsen haluun kohdella luontoa eettisesti. Käsittelemme myös seikkailukasvatusta, sillä se on yksi työmenetelmä, jota voidaan hyödyntää lasten luontosuhteen rakentamisessa ja kehittämisessä. Seikkailukasvatuksessa mennään oppimaan esimerkiksi luontoon siihen liittyvistä asioista, kuten kasveista tai eläimistä.

Työväline, jonka loimme osana opinnäytetyötä, on Ötökän matkassa -niminen vihko, jossa on tietoa ötököistä, ötökkäteemaista toimintaa ja ötökkäkortit, joilla voi pelata erilaisia pelejä. Vihon avulla lapset tutustuvat yhdessä aikuisen kanssa yleisimpiin hyönteisiin sekä niiden elinympäristöön. Kannustamme lapsia tarkkailemaan metsässä ympäristöä ja tutkimaan metsää ötököiden näkökulmasta, ötököitä sekä luontoa kunnioittaen.

2 OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys perustuu näkemykseen siitä, että lapsi on aktiivinen toimija, joka haluaa oppia uutta, kerrata, tarkkailla ja tutkia. Lapsen oppiminen ei ole rajattu mihinkään tiettyyn ympäristöön, vaan sitä tapahtuu jatkuvasti ja kaikkialla. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja se tapahtuu muun muassa jäljitellen, liikkuen, tehtäviä tehden, itseilmaisun avulla ja leikkien. (Opetushallitus 2022, 17–18.)

Kehittämistehtävämme on suunnattu 4–5- vuotiaille lapsille, joten keskitymme tässä työssämme erityisesti 4–5- vuotiaiden lasten oppimiseen. Viisivuotiaana lapsella on jo huomattavan laaja tietoperusta sekä hyvät valmiudet kognitiiviseen toimintaan, kuten syy-seuraussuhteet sekä sisältöaluekohtainen tiedonhallinta. Näiden taitojen varaan rakentuu lapsen päättely- ja toimintavalmiudet. Lapselle voi jo neljä-viisivuotiaana olla erityisiä kiinnostuksen kohteita kuten eläimet, ötökät tai autot. Lapsen kiinnostus jotakin asiaa kohtaan ja siitä luotu tietoperusta helpottaa uuden oppimista kyseisestä aiheesta. (Nurmi 2014, 25.) Lapset kiinnostuvat noin viisivuotiaana sääntöleikeistä eli esimerkiksi muisti-, kortti- ja lautapelit kiinnostavat tällöin (Siiskonen ym. 2014, 229).

Leikillä on suuri itseisarvo lapselle, minkä lisäksi sillä on pedagoginen merkitys lapsen oppimiselle, kehitykselle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Leikkiminen on lapselle mieluisaa, se motivoi ja tuottaa iloa samanaikaisesti, kuin se auttaa lasta omaksumaan tietoa ja oppimaan monia taitoja. (Opetushallitus 2022, 18.) Ne asiat, joita lapset kokevat ja näkevät, heijastuvat siihen, millaisia leikkejä tämä leikkii. Leikit jättävät jälkensä lapsen keskushermostoon, jolloin tämän kyvyt ja taidot kehittyvät. (Helenius & Lummelahdi 2013, 14.)

Leikkien yhteydessä opitaan tuntemaan myös luontoa (Helenius & Lummelahdi 2013, 40). Leikin avulla opitaan etenkin silloin, kun aikuinen ohjaa leikkiä. Silloin leikki on tavoitteellista oppimista. (Riebert ym. 1998, Heleniuksen & Korhosen 2008, 109 mukaan.) Lapsi oppii parhaiten motivoituneena ja kun oppimistehtäviin kytkeytyy emotionaalista latausta. Tämä toteutuu parhaiten leikin yhteydessä. Lapsi oppii tarinoiden ja leikin avulla. Heleniuksen & Korhosen mukaan Tarinallisen oppimisen avulla lapsi on ongelmia ratkaiseva sankari (Helenius & Korhonen 2008, 109, 120 & 123).

Juonellinen oppiminen toimii siirtymävaiheena leikin ja kouluoppimisen välillä. Kyse ei ole enää pelkästä leikistä, mutta ei vielä myöskään varsinaisesta kouluoppimisesta. Juonellinen ja tarinallinen oppiminen on lapselle luonnollinen ja mielekäs tapa oppia. (Helenius & Korhonen 2008, 123–124.) Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan tutkivan oppimisen tärkeyttä. Heleniuksen ja Korhosen (2008, 128) mukaan Hakkarainen ym. (2004) toteaa, että tutkivassa oppimisessa pyritään siihen, ettei lopputuloksena ole vain oikean vastauksen antaminen opettajan antamaan kysymykseen. Parhaimmillaan oppilaat siis voivat päästä myös tuottamaan uutta tietoa (Helenius & Korhonen 2008, 128).

Ihmisen tiedot ja taidot eivät lisääny ilman vuorovaikutusta käsitteellisen, toiminnallisen, teoreettisen ja käytännöllisen oppimisen välillä. Tieto ei ole itsessään merkityksellistä, vaan se, mistä ja miten tietoa hankitaan, merkitsee. Lapsi tulkitsee tietoa ja suhteuttaa sitä omaan toimintaan sekä omaan tietorakenteeseensa. Esimerkiksi eläinleikkien tai roolileikkien avulla voidaan lasten oppimistoiminnot muuttaa tutkimiseksi. Ympäristötietoisuus herää, kun lapselle annetaan mahdollisuus tutkia luonnossa. Parhaimmillaan oppiminen on tutkimusprosessi, jossa opitaan uutta. (Helenius & Korhonen 2008, 158–159.)

2.2 Oppimisen alueet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty viisi oppimisen aluetta, joilla kuvataan toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueiden kokonaisuudet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan ohjaavat kasvattajien toiminnan suunnittelua ja toteutusta lasten mielenkiinnonkohteita ja osaamista yhdistäen ja soveltaen sekä edistävät laaja-alaista osaamista. (Opetushallitus 2022, 37.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen osa-alue, kielten rikas maailma sisältää kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymisen vahvistamisen. Kielen kehityksen keskeisiin osa-alueisiin kuuluu vuorovaikutustaitojen, kielen ymmärtämisen, kielitietouden, kielellisen muistin, sanavaraston, sekä kielen käyttötaitojen ja puheen tuottamisen kehittyminen. Kieli on lapsen oppimisen kohde ja väline. Vuorovaikutustaitojen kehittymiselle tärkeää on lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta ja kannustus kommunikointiin. Lasten kielen ymmärtämisen ja käyttämisen

taitoja kasvattaja voi tukea toiminnan johdonmukaisella sanoittamisella ja kiireettömällä keskustelulla, tarkkaa ja kuvailevaa kieltä käyttäen. Lasten kielellisen muistin ja sanavaraston kehitystä voidaan tukea loruin ja laululeikein, kuvailevaa kieltä käyttäen ja asioita nimeten sekä tarinoita kertoen. (Opetushallitus 2022, 42–44.)

Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue pitää sisällään eettisen ajattelun, katsomuskasvatuksen, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden pohdintaa sekä mediakasvatuksen. Eettisen ajattelun taidot kehittyvät, kun lasten kanssa pohditaan oikeaa ja väärää, ystävyyttä ja erilaisia tunteita.

Katsomuskasvatuksessa tutustutaan uskontoihin, katsomuksiin ja uskonnottomuuteen. Tavoitteena on edistää kunnioitusta ja ymmärrystä erilaisia katsomuksia kohtaan sekä lasten kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä. Lähiyhteisöä voidaan pohtia historiallisten asioiden ja tulevaisuuden rakentamisen kautta, nykyhetken ympäristöjen ja ihmisyyden moninaisuutta pohtien. Mediakasvatus tukee lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään, kun medioihin tutustutaan ja sen sisältöjä luodaan turvallisessa ympäristössä. (Opetushallitus 2022, 46–48.)

Matemaattisen ajattelun kehittyminen, ympäristökasvatus ja teknologiakasvatus kuuluvat tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueeseen. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Matemaattista ajattelua voidaan tukea esim. innostamalla lapsia havainnoimaan lukumääriä ympäristössään. Teknologikasvatus on teknisten ratkaisujen havainnointia sekä tietoteknisiin laitteisiin, toimintaan ja turvallisuuteen tutustumista. (Opetushallitus 2022, 48, 49.)

Varhaiskasvatuksessa tuetaan tavoitteellisesti musiikillista, kuvallista, käsityöllistä, sanallista ja kehollista ilmaisua. Nämä sisältyvät oppimisen osa-alueeseen nimeltä ilmaisun monet muodot. Tutkimalla, tulkitsemalla ja luomalla merkityksiä, sekä ilmaisun taitoja harjoitteleamalla voidaan kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja. Eettisen ajattelun kehittymisen kannalta ajattelun ja mielikuvien luomisen kyky on keskeistä. Lisäksi taiteellisen ilmaisun avulla lapset voivat motivoivalla tavalla tehdä näkyväksi ajatuksiaan, tunteitaan ja havaintojaan. (Opetushallitus 2022, 44–46.)

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueen tavoitteet liittyvät liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen. Tavoitteena on luoda pohja terveelliselle ja fyysisistä aktiivisuutta arvostavalle elämäntavalle sekä itsestään

huolehtimisen ja arjen taidoille. Varhaiskasvatuksessa saatujen kokemusten on tarkoitus innostaa lapsia liikkumaan ja kokemaan liikunnan iloa. Keskeistä liikuntakasvatukselle on lapsilähtöisyys. Liikkuessa lasten itsesääätely-, vuorovaikutus- ja muut sosiaaliset taidot kehittyvät. (Opetushallitus 2022, 50,51.)

2.3 Varhaiskasvatuksen pedagoginen oppimisympäristö

Eri lähteissä käytetään käsitteenä oppimisympäristöä sekä toimintaympäristöä, käytämme molempia käsitteitä raportissamme tarkoittamaan samaa asiaa.

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan tilaa, aluetta tai paikkaa, sekä siellä olevia ihmisiä, esineitä, yhteisöjä ja tarvikkeita, jotka tukevat kokonaisvaltaisesti lapsen oppimista, vuorovaikutusta ja kehitystä. Oppimisympäristöllä ei tarkoiteta ainoastaan esimerkiksi päiväkodin sisätiloja, vaan myös ulkoalueet, luonto, sekä muut rakennetut tilat, kuten vaikka kirjastot ja museot voivat olla oppimisympäristöjä. Erilaiset oppimisympäristöt mahdollistavat lasten monimuotoiset leikit, pelit, liikunnan ja erilaiset tekemiset. (Opetushallitus 2022, 28–29.) Helenius ja Korhonen (2008, 109) toteavatkin, että leikki on lapsen paras oppimisympäristö.

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, §10) on määritelty, että varhaiskasvatuksessa on luotava oppimisympäristö, joka on terveellinen, turvallinen, sekä kehittävä ja oppimista edistävä. Oppimisympäristö kehittyy ja rakentuu jatkuvasti arjen käytännöissä ja koostuu osittain tiedostetusti ja osin tiedostamatta määräytyneistä elementeistä. Kaikki ympäristössä toimivat, niin lapset, kuin aikuiset, osallistuvat sen muokkaamiseen. Osaltaan kehitykseen vaikuttavat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät. Pedagogista toimintaympäristöä voidaan tarkastella hetkessä rakentuvana relationaalisena prosessina. (Koivula ym. 2017, 283–284.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön tulee sisältää kolme ulottuvuutta, jotka ovat fyysinen-, psyykinen- ja sosiaalinen ulottuvuus (Opetushallitus 2022, 28). Fyysisellä oppimisympäristöllä tarkoitetaan esimerkiksi jotakin tilaa, sekä sen huonekaluja, työvälineitä ja oppimateriaaleja. Järjestelemällä fyysistä oppimisympäristöä, kasvattaja pystyy huolehtimaan varhaiskasvatuksen tavoitteellisen pedagogiikan toteutumisesta. (Koivula ym. 2017, 285.)

Pedagogisen oppimisympäristön psyykkisellä ulottuvuudella tarkoitetaan henkilön omaa kokemusta kyseisestä ympäristöstä (Koivula ym. 2017, 287). Psykologinen oppimisympäristö käsittää lapsen käsityksen ympäristöstä tunnetasolla, kuten oma

turvallisuuden tunne tai tunne hyväksytyksi tulemisesta. Esimerkkinä psykologisen oppimisympäristön pohdinnassa käytämme nyt lumikasaa. Päiväkodin pihalla oleva lumikasa voi olla asia, jonka eri henkilöt kokevat hyvin eri tavalla. Lapsille se voi olla hauska lumileikkien paikka, josta osa vaikkapa tykkää laskea mäkeä, kun taas toiset haluavat kiivetä sen päälle tähystämään ympäristöä. Varhaiskasvattaja taas voi kokea, että lumikasa on haitaksi, sillä tämä ei aina näe, mitä kasan takana tapahtuu.

Pedagogisen oppimisympäristön sosiaalinen ulottuvuus muodostuu päiväkodissa käytössä olevista arjen käytänteistä ja yhteisistä pelisäännöistä, jotka ohjaavat toimintaa. Sosiaalinen ympäristö myös muokkautuu toiminnan aikana, etenkin silloin, kun lapsia osallistetaan toimintaan ja heidän aloitteensa sekä ideansa huomioidaan. (Koivula ym. 2017, 287–288.) Kasvattajien rooli on sosiaalisen ympäristön muotoutumisen kannalta erittäin suuri, sillä tämän ja lasten välinen vuorovaikutus on se tekijä, jonka avulla sitä rakennetaan. Lisäksi sosiaalista ulottuvuutta kehittää päiväkodin ja perheiden, sekä muiden yhteistyötahojen ja toimijoiden välinen yhteistyö. (Kokkonieniemi 2021.)

2.4 Luonto oppimisympäristönä

Hyvä oppimisympäristö tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä monipuolisesti sekä tukee lapsen uteliaisuutta, aktiivisuutta, itseohjautuvuutta ja vastuuntuntoa (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77 & 82). Luonto soveltuu mainiosti varhaiskasvatuksen pedagogiseksi oppimisympäristöksi. Siellä on tilaa, materiaaleja ja mahdollisuuksia monipuoliseen oppimiseen, leikkiin ja tutkimiseen. Varhaiskasvatuksen perusteissa (Opetushallitus 2022, 29) luonnon mainitaan oppimisympäristönä tarjoavan luonto- ja liikuntakokemusten oppimisen paikan. Näiden lisäksi luonto tarjoaa myös hyvän paikan muiden asioiden oppimiseen, sillä oppiminen on tehokkaampaa ja asiat jäävät paremmin oppijan mieleen, kun oppimistilanteeseen liittyy toiminnallisuutta, liikettä, oivallusta ja kertaamista eri tilanteissa (Kuo ym. 2019).

Luonnossa liikkuminen tukee lapsen kokonaiskehitystä: mm. motorista kehitystä, opettaa syy-seuraussuhteita sekä kehittää ongelmanratkaisukykyä. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 16–17; Salonen 2010, 104.) Luonnossa liikkuesssa ja toimintaa siellä toteutettaessa, syntyy monipuolisesti monenlaisia kokemuksia ja elämyksiä. Opettajien tai ohjaajien ei erikseen tarvitse rakentaa oppimisympäristöjä toimintaan. (Karpainen ym. 2020, 161.)

Luonto ja metsä virittää lapsen aistit ja herättää lapsen mielenkiinnon oppia ympäristöstään (Parikka-Nihti 2014, 50). Lapsille on luontaista ihmetellä ja pohtia asioita. Lasten leikeissä sekoittuvat heidän omat kokemuksensa ja havainnot ympäristöstään. Tasokkaassa ja mielekkäässä oppimisessa on mahdollista tutkia, ihmetellä ja ylittää omat tietonsa ja oppimisensa rajat yhdessä muiden kanssa. (Cantell 2015, 52.)

Stressin on tutkimuksissa todettu vaikuttavan negatiivisesti oppimiseen. Luonnossa toimiminen auttaa monien tutkimusten mukaan mm. lievittämään stressiä ja parantamaan itsehillintää, itsekuria ja tarkkaavaisuutta mikä voi puolestaan tehostaa oppimista. Lisäksi luontoympäristö tarjoaa mahdollisuuden myös itsetunnon vahvistamiseen, rentoutumiseen ja rauhoittumiseen sekä lapsen tuella, että ilman. (Arvonen 2014, 17–18; Kuo ym. 2019; Salonen 2010, 105.) Monelle luonto voi olla paikka rauhoittumiselle, sekä esteettisistä asioista nauttimiselle (Opetushallitus 2022, 48).

Ulkona, luonnossa päiväkotiryhmän kanssa toimittaessa lapsi oppii soveltamaan oppejaan hyvässä, turvallisessa seurassa. Luontoympäristö on erinomainen paikka toteuttaa luontokasvatusta, sillä luonnossa on helppo havaita ihmisen hyvinvoinnin olevan riippuvainen luonnon hyvinvoinnista. Lisäksi luonnossa toimintaa toteutettaessa lapsi saa purkaa energiaa eikä aikuisen tarvitse olla koko ajan kieltämässä, ettei jotakin saisi tehdä, sillä elämyshakuiset ja vilkkaat lapset kaipaavat paljon virikkeitä ja vauhdikasta toimintaa. (Karppinen ym. 2020, 166, 209.)

Luonnossa ja rakennetussa lähiympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen on tärkeä osa varhaiskasvatuksen luonto- ja ympäristökasvatusta. Retkien ja ympäristön tutkimisen avulla lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstään. Eri vuodenaikoina luontoa eri aistein havainnoimalla, sekä havainnoista keskustelemalla ja etsimällä lasta kiinnostavista asioista lisää tietoa, oppii tämä tuntemaan luontoa, sekä siihen liittyviä ilmiöitä ja erilaisia eläin- tai kasvilajeja ja niiden ominaispiirteitä. Samalla syntyy myönteisiä kokemuksia, joiden ansiosta ympäristösuhde vahvistuu. (Opetushallitus 2022, 43.)

Opetussuunnitelman perusteissa ohjataan siihen, että opetus pyritään viemään tarkasteltavan asian kannalta sen omaan ja aitoon oppimisympäristöönsä. Tämä auttaa lasta ymmärtämään kokonaisuuksia ja riippuvaisuuksia toisiin asioihin ja opettaa siten syventäviä syysuhteita sekä koota päättelyketjuja. (Cantell 2015, 25.) Kestävää

kehitystä ja ilmastonmuutosta on vaikeaa ymmärtää yhden oppiaineen näkökulmasta. Siksi on tärkeää toteuttaa oppiaineiden rajat ylittävää pedagogiikkaa. (Cantell 2015, 49). Luonnossa liikkumiseen ja metsäretkiin on helppo yhdistää tasapainoa ja kehonhallintaa, sekä esimerkiksi kielellisiä ja matemaattisia kykyjä kehittäviä elementtejä (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 141).

3 YMPÄRISTÖKASVATUS

3.1 Luonto- ja ympäristökasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus 2022, 42–43) on yhdeksi oppimisen osa-alueeksi kirjattu osio Tutkin ja toimin ympäristössäni. Tähän osioon kuuluu ympäristökasvatus. Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan kokonaisvaltaiseen ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamista (Palmer 1998, Raittilan 2017, 210–212 mukaan). Ympäristökasvatus on arvokasvatusta (Raittila 2017, 220).

Luonto- ja ympäristökasvatus eivät ole täysin sama asia. Käsitteenä ympäristö on usein laajempi kokonaisuus, kuin luonto. Luonnonvaraisen ympäristön lisäksi ympäristö- käsitteeseen liittyy myös sosiaalinen, henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 17–18; Tuomaala ja Myyryläinen 2002, 10) Luontokasvatus on tärkeä osa ympäristökasvatusta (Cantell 2020, 32). Luontokasvatus on ympäristökasvatuksen alakäsite, jossa erityisen tärkeää on henkilökohtaisen tunnesuhteen luominen luontoon, ympäristöherkkyyden vahvistaminen sekä luonnon tuntemuksen edistäminen lapsen oman kokemuksen kautta (Chawla & D. Flanders Cushing 2007, Parikka-Nihti & Suomelan 2014, 66 mukaan).

Ympäristökasvatuksen tavoite on, että lapsen luontosuhde ja kyky toimia vastuullisesti ympäristössä vahvistuu. Tuomala ja Myyryläinen (2002, 10–11) kertovat, että luontokasvatuksen tavoitteena on lisätä lapsen ympäristötietoutta ja vahvistaa siten tunnesuhdetta luontoa kohtaan. Tavoitteena on myös lisätä ihmisen ymmärrystä ympäristön tärkeydestä elämämme ja hyvinvointimme kannalta. Lisäksi ympäristökasvatuksen tulisi ohjata lapsia kohti kestäväää elämäntapaa sekä antaa lähtökohdat ympäristöstä huolehtimisen halun ja asenteiden muuttamiseen käytännön toiminnaksi. Aikuisena ympäristöstä huolehtimisen tulisi kaikilla ihmisillä olla tiedostamaton osa elämää ja arkea.

Ympäristökasvatuksen kolme osa-aluetta ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta (Opetushallitus 2022, 42–43). Ympäristöä tulisi käsitellä opetuksessa ottamalla huomioon ympäristö fyysisenä kokonaisuutena, yksilön ja elinympäristön välisen suhteen sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta (Cantell 2004, 56–57). Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan, että ihminen

oppii koko elinikänsä ja tulee tietoiseksi ympäristöstä, ympäristökysymyksistä ja omasta roolistaan ympäristönsä huolehtijana (Helenius & Korhonen 2008, 155).

Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntavasta kehittymistä sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, vastuullinen ruuan kulutus, kierrätys/jätteiden lajittelu, energian säästäminen, järkevän kulutuksen ja säästäväisyyden opettelu sekä jätteiden vähentäminen käyttämällä esine uudelleen korjaamisen avulla. Asioista keskustelemalla lapsi oppii kiinnittämään huomiota tekojensa vaikutuksiin. (Opetushallitus 2022, 43–44.)

Lasten ympäristökasvatuksella pyritään luomaan ympäristötietoisuutta tulevaisuutta varten. Usein ympäristökasvatus mielletään pelkäksi luonnontiedoksi, mutta myös kaupunkiympäristöön liittyvä tieto on osa ympäristökasvatusta. (Davis 2009; Pramling, Samuelsson & Kaga 2008, Raittilan 2017, 210 mukaan.) Varhaislapsuudessa tapahtuva ympäristöstä oppiminen tuottaa kokemuksia, jotka ovat hyvin merkittäviä ympäristövastuullisuuden kehityksen kannalta (Raittila 2017, 216). Lähiluonto ja rakennettu ympäristö ovat lapsille oppimisen kohteita ja oppimisympäristöjä. (Opetushallitus 2022, 43.)

Cantellin (2004, 133) mukaan Van Matre (1990) kirjoittaa, että pelkkä lajien nimien opettelu sekä laji tuntemukseen keskittyminen vie lasten mielenkiinnon oppimisesta, koska kun laji on nimetty, oppijoiden kiinnostus siirtyy jo seuraavaan kohteeseen. Pelkkä eri lajien nimien harjoittelu ei palvele ympäristökasvatusta, mutta kun kiinnitetään huomiota eri lajien erikoisominaisuuksiin ja siihen, miten se eroaa muista eliöistä, päästään ympäristökasvatuksen asialle. Oppiminen saadaan pysymään mielenkiintoisena, kun pohditaan esimerkiksi, miksi juuri tuon näköinen eliö asustelee tuollaisessa paikassa. (Cantell 2004, 133.)

Luonto- ja ympäristökasvatuksen rinnalla on lapsien kanssa syytä käsitellä myös kestävästä kehityksestä (Wolff 2004, Cantellin 2020, 20 mukaan.) Kestävä kehitys tarkoittaa toimintaa, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet kuitenkin viemättä tulevilta sukupolvilta heidän mahdollisuuttaan tyydyttää omia tarpeitaan tai uhata muiden eliöiden olemassaoloa (Cantell 2014, 23). Varhaiskasvatuksessa voidaan lapsia ohjata taloudellisesti kestävästä kehityksestä mm. opettamalla lapsille käyttämään materiaaleja ja tavaroita vastuullisesti sekä säästeliäästi.

Ympäristökasvatuksen rinnalle on tullut myöhemmin termi, kestävän kehityksen kasvatusta, siinä keskeistä on pohtia ympäristön laatua, ihmisten tasa-arvoa, ihmisoikeuksia, rauhaa ja niitä ohjaavan politiikan välisiä suhteita. On hyvä olla tietoinen nykyisin käytettävästä kestävän kehityksen kasvatusta -termistä, mutta keskustelu oikeasta käsitteestä ei välttämättä lähennä alan ihmisiä vaan pikemminkin päinvastoin aiheuttaa turhaa väittelyä, sillä tärkein asia ei ole oikean käsitteen löytäminen, vaan kasvatuksen toteuttamistavat. (Cantell 2004, 28.)

3.2 Luontosuhteen perusta

Luontosuhde kertoo ihmisen suhtautumisesta, asenteista ja arvoista luontoa kohtaan. Käsitettä luontosuhde käytetään tarkasteltaessa lapsen suhdetta luonnonmukaiseen ympäristöönsä sekä luonnossa tapahtuviin erilaisten ilmiöiden ymmärtämiseen (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 67). Lapsen luontosuhde kehittyy vahvaksi toimittaessa aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja luomalla siten tunnesidettä luontoon (Tuomaala ja Myyryläinen 2002, 7 & 10; Kyttä 2003, 11; Cantell 2020, 59).

Käytännössä varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä paljon lapsen luontosuhteen hyväksi päiväkodin arjessa. Esimerkiksi ulkoilujen aikana voidaan maata katselemassa pilviä, tutkia päiväkodin pihan ötököitä sekä retkeillä lähimetsissä elämyksellisyyttä ja kokemuksellisuutta korostaen. (Kalliala 2012, 227.) Mieluisan luonnossa puuhastelun, leikkimisen, tutkimisen ja oppimisen ohella lisätään lapsen ymmärrystä luonnon ja ympäristön huolehtimisen merkityksestä, kuten mitä merkitystä on roskien keräämisellä, lintujen talviruokinnalla tai hyönteisistä ja niiden hyvästä kohtelusta (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68). Lisäksi voidaan havainnoida sääilmiöitä, ympäristön muuttumista eri vuodenaikoina, tutustua eri kasvi- ja eläinlajeihin sekä muihin luonnon käsitteisiin. Ilmiöistä ja käsitteistä keskustellaan ja niitä tutkitaan yhdessä, jolloin opitaan myös tiedon hakua. (Opetushallitus 2022, 43.)

Ihmisen suhde luontoon, tavat liikkua luonnossa sekä käyttäytyä luonnossa omaksutaan jo lapsena, siksi vastuullinen suhtautuminen luonnonvarojen säästeliääseen ja viisaaseen käyttöön sekä ympäristön suojeluun on luotava jo hyvin varhain omakohtaisten kokemusten kautta (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 57; Tuomaala & Myyryläinen 2002, 7&10; Cantell 2020, 59). Mikäli lapsi ei saa omakohtaista kokemusta luonnosta ja luotua sillä tavoin tunnesidettä oman

kokemuksensa kautta ympäristöönsä, luonto voi jäädä vieraaksi lapselle (Tuomaala ja Myyryläinen 2002, 7). Omakohtaisilla luontokokemuksilla pyritään vaikuttamaan lapsen arvoihin ja asenteisiin (Karppinen ym. 2020, 210).

Ympäristöherkkyys on käsite, joka kuvaa ihmisen kokemuksellista suhtautumista luontoon. Se on tärkeimpiä tekijöitä ympäristövastuullisuuden kehittämisessä. Ympäristöherkkyys on luonnon kunnioittamista ja kykyä havaita luonnossa tapahtuvia muutoksia. (Helenius & Korhonen 2008, 161.) Lapsen ympäristöherkkyyttä voi kehittää tutkimalla ja tekemällä luonnossa. Esimerkiksi maataiteen, luontorunojen tai erilaisten henkilökohtaisten luontotehtävien ja kokemusten avulla. (Wahlström 1997, Heleniuksen & Korhosen 2008, 161 mukaan.)

Nykyihmiset ymmärtävät huolestuttavan huonosti omaa henkilökohtaista ekologiaansa. Siksi ympäristökasvatuksen yhteydessä olisikin hyvä tarkastella esimerkiksi, että miten oma suihkuvesi on lämmitetty, mistä ruoka tulee, miten ja mistä vesi tulee hanaan tai minne jätökset menevät, kuin vessanpytty vedetään. Jos emme hallitse oman henkilökohtaisen ekologiamme perustapahtumia, miten opimme hallitsemaan kestävästä kehityksestä? Hyvä tavoite ympäristökasvatustyölle on saada lapset kokemaan sekä näkemään itsensä osana luontoa sekä tiedostamaan oma riippuvuutensa muusta luonnosta. (Cantell 2004, 42–45.) On tärkeää ymmärtää ihmisen tekojen seuraukset maapallolle ja oma riippuvuutemme luonnosta, kun puhumme esimerkiksi ötököiden ja muiden maapallon eliöiden hyvästä kohtelusta.

3.3 Luonnon hyvä kohtelu

Lapsen vahvan luontosuhteen luominen ohjaa luonnon hyvään kohteluun. Lapsia tulee ohjata kunnioittamaan luontoa, kasveja ja eläimiä (Opetushallitus 2022, 43). Eläimet ovat usein tärkeässä roolissa lapsen positiivisen luontosuhteen rakentamisessa. Erilaisiin eläimiin ja luontokappaleisiin, kuten hyönteisiin ja ötököihin suhtautuminen on usein sidoksissa ihmisten kulttuureihin: tietyt eläinlajit ovat arvostetumpia tietyissä kulttuureissa, kun taas toisessa kulttuurissa samaan eläinlajiin suhtaudutaan täysin päinvastoin. Lasten eläinsuhteita tutkittaessa lapset kuvaavat hyvin usein eläimiä ja niiden merkitystä itselleen samalla tavalla kuin suhdetta muihin lapsiin. (Cantell 2020, 65.)

Lapselle on myös opetettava eettisen toiminnan periaatteita luonnossa toimimiseen: luonnon marjoja ja rauhoittamattomia kukkia saa kerätä vapaasti, mutta lintujen pesiä

ja poikasia ei saa häiritä. Tulen tekopaikat on katsottava huolellisesti ja tuli on sammutettava, eikä toisten pihamaille saa mennä ilman lupaa. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 128.) Luonnon hyvän kohtelun sääntöjä opitaan keskustelemalla lasten kanssa niistä usein. Esimerkiksi jokaisen metsäretken yhteydessä on ensisijaisen tärkeää toimia itse mallina lapsille, jotta lapset oppivat aikuisen mallista mm. Keräämään roskat, jättämään muurahaiskeko rauhaan tai innostumaan luonnon pienistä ihmeistä. (Helenius & Korhonen 2008, 160.)

Useissa tutkimuksissa on selitetty, millainen ihminen toimii ympäristövastuullisesti. Tästä on tutkijoilla melko yksimielinen näkemys: ympäristövastuullinen henkilö arvostaa ympäristöä, tietää ympäristöstä, kokee ympäristöön liittyvät kysymykset henkilökohtaisiksi ja uskoo voivansa vaikuttaa niihin. Tällaiseksi ympäristö vastuulliseksi aikuiseksi kasvaneella ihmisellä on takanaan hyvin usein merkittäviä lapsuuden luontokokemuksia sekä ympäristötekoihin rohkaissut tuttu aikuinen. (Cantell 2020, 89–90.)

Lasten ja nuorten luonnon arvostamista vastuuntuntoa ympäristöstä ja myönteisiä tunteita luontoa kohtaan on todettu syntyvän elämyksellisen luontokokemusten kautta (Cantell 2020, 90). Ympäristökysymykset ovat arvolatautuneita kysymyksiä, joihin ei oppikirjoista ole suoria vastauksia. Ympäristökasvatus on arvokasvatusta, jota on myös kyseenalaistettu. Arvokasvatuksessa voi olla olemassa riski, että opettaja pyrkii siirtämään suoraan omia arvojaan opiskelijoille. Opetuksessa opiskelijoille pitäisi antaa mahdollisuus arvioida asioita kriittisesti itse eri näkökulmista, olla välttämättä mitään aiheita, kiinnittää huomiota omiin sanavalintoihin sekä painotuksiin ja kiinnittää huomiota omista arvomaailmoista riippumattomaan opetuksen painotukseen. Arvoneutraali ympäristökasvatus ei ole käytännössä mahdollista, mutta on tärkeää, että kasvattaja tiedostaa omat ympäristöön liittyvät asenteensa ja arvonsa sekä tunnistaa niiden merkityksen kasvatustilanteessa. (Cantell 2020, 96–97.)

Myös kierrättäminen on osa luonnon hyvää kohtelua. Luonnon arvostus ja halu kierrättää sekä toimia luonnon hyväksi syntyy luonnossa liikkumisesta ja hyvästä luontosuhteesta, kun lapselle kerrotaan hänen toimintansa seurauksista (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10). Lisäksi negatiivisiksi koetut luonnon muutokset omassa tärkeässä lähiympäristössä voivat vaikuttaa haluun toimia luonnon hyväksi. Tämä tietysti edellyttää jonkinlaista luontosuhdetta, jonka ansiosta lähiympäristö koetaan tärkeänä (Cantell 2020, 60 & 72). Lapsille on jo nuorena tarjottava tilaisuuksia vaikuttaa

luonnon hyvinvointiin, jotta he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan konkreettisesti ja välittömästi ympäristönsä hyvinvointiin (Cantell 2020, 212).

Kestävä kehitys on tärkeä osa varhaiskasvatusta, sillä ymmärrys oman toiminnan merkityksestä ympäristölle lähtee rakentumaan jo lapsena. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään kehitykseen voidaan kannustaa mm. opettamalla suomalaisia kulttuuriperinteitä ja suomalaisia arvoja: esimerkiksi jokamiehen oikeudet takaa luonnossa liikkumisen ja luonnon antimista nauttimisen. (Cantell 2004, 25.)

Kuten aikaisemmassa tekstissä on käynyt ilmi osallisuus ja osallistava toiminta ympäristökasvatuksessa on hyvin tärkeää. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen osana varhaiskasvatusta perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen. Vastuulliseksi ympäristö kansalaiseksi kasvamisessa osallisuuden kokeminen on keskeistä. Vaikka ympäristökysymykset olisivat yksilölle merkityksellisiä, mutta niihin ei koe pystyvänsä vaikuttamaan ja olla osallisena niiden ratkaisemisessa, ei todennäköisesti ole valmis toimimaan ympäristön puolesta. (Cantell 2020, 213.)

3.4 Seikkailukasvatus

Seikkailukasvatus on työtapaa tai työmenetelmä, jossa hyödynnetään aitoja oppimisympäristöjä liittäen opiskeltavat asiat ja taidot niiden oikeisiin ympäristöihin. Tätä työtapaa pidetään osana kestävä kehityksen kasvatusta, kun siihen sisällytetään ympäristöä ja esimerkiksi luontoa ja sen suojelua koskevia asioita. Tutkimukset ovat osoittaneet, että outdoor education eli seikkailukasvatus työtapaa sisältävä kestävä kehityksen kasvatuksella on monenlaisia myönteisiä vaikutuksia oppimiseen sekä lasten käsitykseen ympäristöstä. (Karppinen ym. 2020, 123.)

Oppiminen seikkailukasvatuksessa tapahtuu yksin ja ryhmän kanssa, joten se on kokemista yksilönä sekä ryhmässä. Omasta turvallisuudesta sekä myös ryhmästä huolehtiminen on sosiaalista ympäristökasvatusta parhaimmillaan. Retkillä opitaan turvallisuuden tunnetta (esim. Metsässä yöpymiset, pimeällä luonnossa liikkuminen) sekä pyritään kokemaan hyvän olon tunnetta luonnossa, jotta saadaan positiivisia kokemuksia ja opitaan, että luonto on turvallinen paikka. Seikkailukasvatuksessa pyritään selviytymään vaikeista tehtävistä kohtaamaan omia rajoja ja opitaan positiivisia oppimiskokemuksia itsensä voittamisen avulla. Seikkailukasvatusta voidaan hyvin soveltaa myös rakennettuun ympäristöön, esimerkiksi päiväkodin takapiha tai

läheiset puistot tarjoavat runsaasti uusia jännittäviä yllätyksiä ja tutkimuskohteita. (Cantell 2004, 128.)

Seikkailukasvatus on pedagogista toimintaa, jossa seikkailua käytetään kasvatukselliseen tarkoitukseen eli opetetaan seikkailullisen toiminnan avulla lapselle juuri esimerkiksi luonnosta ja sen eliöistä. Seikkailukasvatukseen kuuluu suunnittelu, opetus-/oppimistapahtuma ja sen arviointi. Oppiminen tapahtuu siis opetustilan (esim. päiväkodin) ulkopuolisessa toimintaympäristössä tai luonnossa. Ulkona tapahtuva seikkailukasvatus on yksi ilmiöoppimisen menetelmä, jonka avulla opitaan kokemuksellisesti mm. Suomen luonnon arvoista, kestävästä kehityksestä sekä itsestä osana yhteisöä. (Karppinen ym. 2020, 98.) Seikkailu toimii hyvänä kasvun ja oppimisen innostajana päiväkotikäisille lapsille (Karppinen ym. 2020, 210). Seikkailun voima opetusmenetelmänä on sen luomassa jännityksessä, joka tekee oppimiskokemuksesta erityisen mieleenpainuvia (Cantell 2004, 128).

Esimerkkinä varhaiskasvatuksessa toteutettavasta seikkailukasvatuksesta hyödynnämme Pirkkalan kunnassa käytössä olevaa kuvausta. Seikkailukasvatusta on kuvailtu Kurikan kulman päiväkodissa seuraavasti: Seikkailukasvatus on lapsen kokonaisvaltainen kasvatus- ja kasvuprosessi, jonka lähtökohtana on käsitys uteliaasta ihmisestä, joka aktiivisesti etsii uusia kokemuksia, elämyksiä, tietoa ja taitoja. Kun lapset toimivat aktiivisina osallistujina luonnossa yhdessä toisten lasten kanssa, lapset oppivat heille mielekkäällä ja haasteellisella tavalla uusia asioita itsestään, luonnosta ja yhteiselämästä. (Pirkkalan kunta 2019.)

Metsä on luonnon oma koulu: upea ja innostava ympäristö lapsen monipuoliselle kehitykselle. Lapsen omakohtaisten myönteisten kokemusten ja elämysten kautta herää kiinnostus ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen sekä luonnon suojelemiseen. Siten lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista sekä rakennettua ympäristöä. Säästä riippumaton ulkoilu ja ulkoilu, joka tapahtuu säännöllisesti koko vuoden ympäri, tarjoaa lapsille elämyksiä ja seikkailuja, joista syntyy unohtumattomia muistoja. Kaiken toiminnan lähtökohtana ja tärkeimpänä arvona on kaiken elämän kunnioitus. (Pirkkalan kunta 2019.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

4.1 Toimeksiantaja ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Verkanappulat Oy:n kuuluva yksityinen päiväkotiverkavekarat, joka sijaitsee hyvien ulkoilumahdollisuuksien lähellä Kaarinassa. Verkanappulat Oy on perustettu vuonna 2000. Verkanappuloilla on päiväkoteja Turun ympäristökunnissa, yhdeksällä eri paikkakunnalla ja toimipisteitä lähes 30. Päiväkodin perusajatuksena on yksilöllisen, osallistavan, yhteisöllisen ja kodinomaisen sekä kiireettömän varhaiskasvatuksen tarjoaminen. Päiväkotiverkko haluaa luoda turvallisen, hyväksyvän ja toiminnallisen ympäristön lapsille. Tavoitteena Verkanappuloilla on luoda toimivaa yhteistyötä vanhempien ja ammattilaisten välille, jotta lapsille voidaan taata turvalliset puitteet kasvaa. (Verkanappulat 2021.)

Pedagogisiin toimintatapoihinsa Verkavekarat nimeävät pienryhmätoiminnan, joka osallistaa lapsia ja mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioimisen. Projektityöskentelyn, joka oppimisen menetelmänä vahvistaa lapsen omaa ajattelua, tutkimista ja pohdintaa. Leikin, joka tukee luovaa ajattelua sekä vuorovaikutusta toisten kanssa ja kielirikasteen, jonka avulla lapset oppivat lorujen laulujen ja muiden päivätoimintojen rinnalla muitakin kieliä. (Verkanappulat 2021.)

Teemme opinnäytetyömme Verkavekaroiden Peukaloisten ryhmään. Peukaloisissa on 21 lasta, jotka ovat iältään neljä-viisi-vuotiaita. Toimeksiantajan puolelta opinnäytetyön kehittämiseksi tai toiveena tuli esille luonnon tärkeys, kestävä kehitys, luonto tärkeänä oppimisympäristönä sekä ötökät. Koska itsekkin olimme yhtenä vaihtoehtona kehittämistyömme tuotokseksi pohtineet ötökkäteemaista työvälinettä, päädyimme valitsemaan sen opinnäytetyön aiheeksi.

Päiväkodin henkilökunnan mukaan lapset ovat hyvin kiinnostuneita tutkimaan ötököitä, mutta ötököiden käsittely on joskus hieman kovakouraista. Päiväkodissa lapset olivat aiemmin tutkineet omatoimisesti niin kiinnostuneina ötököitä, että he olivat repineet leikkialueen turvalaattoja irti maasta. Tästä syystä päädyimme käsittelemään tuotoksessamme ötököitä sekä niiden hyvää kohtelua ja osaa luonnon tärkeinä kappaleina.

Peukaloisten ryhmän lapset ovat kiinnostuneet monenlaisesta toiminnasta. Niin leikeistä, tutkimisesta, askarteluista, musiikista, kuin monesta muustakin. Ryhmän työntekijät toivovat, että luonnon kunnioituksen lisäksi tuotoksemme auttaisi esimerkiksi sääntöjen noudattamisen harjoittelussa ja tunne- sekä kaveritaitojen kehittämisessä. Lisäksi he kertovat, että ryhmä oppii parhaiten toiminnan kautta, joten he toivovat tuotoksen sisältävän runsaasti toiminnallista aktiviteettia.

Peukaloisiin kuuluvat lapset ovat hyvin kiinnostuneita hyönteisistä, joten ötökät ovat mainio teema monenlaiselle toiminnalle. Lapsien kiinnostus ötököitä kohtaan helpottaa tiedon omaksumista aiheesta. Lisäksi lapsia kiinnostava aihe on heille myös mielekkäämpi oppia ja he jaksavat opiskella aiheesta pitkäjänteisemmin.

Peukaloisten ryhmä käy viikoittain retkillä metsässä, joka antaa oivan tilaisuuden tutkia ötököitä ja maastoa. Päiväkodin piha on suurimmaksi osaksi hienoa hiekkaa ja asfalttia, joten ötököitä varmasti löytyy myös pihalta, mutta metsä on epäilemättä antoisampi oppimisympäristö opetusmielessä aiheeseen liittyen. Päiväkodista löytyy luuppeja ötököiden tutkimista varten.

4.2 Kehittämistyön tavoitteet

Kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää ympäristökasvatuksen työväline, joka ötököiden tutkimisen, luonnossa toimimisen ja uuden oppimisen avulla tukee lapsen luontosuhteen kehittymistä, sekä luo vahvan kiinnostuksen ja perustan vahvalle luontosuhteelle. Eri ötökkälajeista opettamalla halusimme parantaa lasten ympäristötietoutta ja edesauttaa luonnon monimuotoisuuden sekä eri ötököiden arvostamista. Erityistä painoa halusimme antaa ötököiden hyvälle ja eettiselle kohtelulle.

Toisena kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatuksen henkilöstölle helppokäyttöinen, yksinkertaisesti lasten ikä- ja taitotason mukaan muunneltavissa oleva ja käyttökelpoinen, varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen osa-alueita hyödyntävä työväline pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Halusimme, että Ötökän matkassa -vihon sisältämän monipuolisen toiminnan avulla voisi helposti suunnitella esimerkiksi ötökkäteemaisen viikon tai kuukauden.

Alusta asti meille oli myös selvää, että kehittämistyömme tuotoksen tulisi olla sellainen, että sitä voi käyttää ja tutkailla yhdessä lapsen kanssa. Kuvien avulla pyrimme

tekemään tuotoksesta lapsia kiinnostavan. Lisäksi halusimme, että vihko sisältäisi runsaasti myös sellaista toimintaa, jota voi ilman kummempia valmisteluja tai tarvikkeita järjestää vaikkapa metsäretkellä.

4.3 Kehittämismenetelmät ja kehittämisen prosessi

Kehittämismenetelmänä käytimme työssämme konstruktiivista mallia, jossa yhdistyy kehittämistyön lineaarinen ja syklinen eteneminen. Lineaarisen mallin mukaan etenevässä kehitystyössä on seitsemän vaihetta. Työ alkaa siitä, kun tunnustetaan tarve kehittämistyölle. Tämän jälkeen alkaa ideointivaihe, suunnitteluvaihe, työn toteuttaminen ja lopulta kehittämisen tulos ja tuotos. Valmis tuotos arvioidaan, minkä jälkeen on jäljellä tuotoksen levittäminen ja implementointi eli käyttöönotto. Lineaarisen mallin mukaan työ etenee järjestelmällisesti vaiheesta toiseen. Käytännössä niin suoraviivaista työskentelyä voi olla hyvin vaikea toteuttaa, sillä malli ei esimerkiksi huomioi vastoinkäymisten mahdollisuutta. (Salonen ym. 2017, 52–53.)

Lineaarisen mallin rinnalle nousseessa kehittämistyön syklisessä etenemisessä työn eri vaiheet muodostavat kehiä. Työskentely etenee spiraalimaisesti, jolloin työskentelyn siirryttyä uuteen vaiheeseen, palataan silti edelliseen vaiheeseen takaisin ja arvioidaan sen tulos. Oman toiminnan ja tehdyn työn reflektointi onkin tärkeä osa spiraalimaista mallia. (Salonen ym. 2017, 52.)

Konstruktiivisessa mallissa työn jokin vaihe voi edetä lineaarisesti ja jokin taas syklisesti. Mallin perusajatus on se, että kehittämistyö perustuu yhteisöllisyyteen ja yhteiseen tekemiseen, oppimiseen, alituisen reflektioon, menetelmäosaamiseen sekä osallisuuteen. Vuorovaikutuksen ja keskustelun avulla omaa työtä pysähdytään reflektoidaan sekä arvioimaan. (Salonen ym. 2017, 53.)

Kehittämistyömme alkoi syksyllä 2021, kun päätimme, että haluamme opinnäytetyönämme kehittää varhaiskasvatuksessa käytettävän ympäristökasvatuksen työvälineen. Otimme työn varhaisessa vaiheessa yhteyttä päiväkotiverkoihin, jotka kiinnostuivat ideastamme ja ilmoittivat olevansa halukkaita ryhtymään opinnäytetyömme toimeksiantajaksi. Toimeksiantajan kanssa käydyn dialogin avulla tunnistimme kehittämistyön tarpeen, joksi valikoitui ötökkäteemaisen ympäristökasvatuksen työvälineen luominen.

Toimeksiantajan hankkimisen jälkeen aloitimme ideointivaiheen, jossa lähdimme keskenämme aivoriihi-tyylisesti jakamaan keskenämme runsaasti erilaisia ajatuksia siitä, kuinka toteuttaisimme kehittämistyömme ja missä muodossa sen tuotos olisi. Aivoriihimenetelmässä kaikki ideat kirjataan ylös ja keskeistä on toisten ideoiden avoin vastaanottaminen ja potentiaalin tunnustaminen (Meriö 2017, Salosen ym. 2017, 59 mukaan).

Vuoden 2021 lopussa toimeksiantajan edustajan kanssa järjestetty tapaaminen, jossa dialogia käyttäen keskustelimme ideoistamme ja toimeksiantajan toiveista ja tarpeista, auttoi aiheemme rajaamisessa. Dialogin eli avoimen keskustelun kautta tavoitellaan yhteisymmärrystä. Dialogissa keskeistä on se, että muiden ajatuksia kunnioitetaan. (Salonen ym. 2017, 61.) Tapaaminen oli alku suunnitteluvaiheelle, vaikka ideointi jatkuikin vielä suunnittelun rinnalla. Tähän saakka työskentelymme oli noudatellut enimmäkseen lineaarista etenemismallia, mutta nyt työskentely alkoi konstruktiiviselle mallille tyypillisesti edetä myös syklisesti.

Suunnitteluvaihe jatkui loppuvuodesta 2021 kevääseen 2022. Sinä aikana teimme kirjallisen kehittämissuunnitelman, tutustuimme aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkittuun tietoon. Suunnitteluvaiheessa työskentelymme liittyi vielä erittäin paljon epävarmuutta, sillä meillä oli edelleen paljon ideoita, ja kehittämistyömme haki vielä hieman suuntaa. Saimme kuitenkin kehittämissuunnitelman tehtyä, ja sen tultua hyväksytyksi aloitimme toteutusvaiheen.

Työstimme kehittämistyötämme kehittämissuunnitelmamme pohjalta kevään, kesän ja alkusyksyn 2022 ajan. Työskentelyn aikana olimme yhteydessä toimeksiantajaan ja pidimme heidät ajan tasalla työskentelymme vaiheesta, sekä saimme suullista palautetta siihenastisesta työstämme. Työskentelyvaiheessa pidimme keskenämme säännöllisesti palavereja, joissa jaoimme ajatuksia, sekä pidimme toisemme ajan tasalla siitä, mitä olimme milloinkin työstäneet.

Työskentelyvaihe oli meillä hyvinkin päällekkäinen tuotosvaiheen ja arviointivaiheen kanssa, sillä työstimme tuotostamme samanaikaisesti, kuin kirjoitimme opinnäytetyön raporttia. Kehittämistyömme tuotoksena valmistui syksyllä 2022 Ötökän matkassa -vihko. Toinen meistä suoritti syksyllä 2022 Verkavekaroissa sosionomin ammattiopintojen syventävän työharjoittelun. Harjoittelun aikana kokeilimme useasti tuotostamme, sekä pääsimme henkilökunnan kanssa tapahtuvan päivittäisen dialogin, sekä kohderyhmään tutustumisen ja lasten havainnoinnin avulla refleктоimaan työtämme ja muokkaamaan sitä toimeksiantajan tarpeiden mukaiseksi. Havainnoinnin

avulla voidaan selvittää, kuinka työväline vastaa kehittämistyön tavoitteita (Salonen ym. 2017, 40). Koska arvioimme ja testasimme tuotostamme samanaikaisesti, kun työstimme sitä, pystyimme muokkaamaan sitä havaintojemme pohjalta. Lisäksi keräsimme työntekijöiltä suullista ja kirjallista palautetta valmiista tuotoksestamme. Kehittämistyömme tuli päätökseen marraskuussa 2022.

5 TUOTOS

5.1 Tuotoksen esittely

Kehittämistyön tuotoksemme on ötökkävihko. Lähtökohtana työllemme oli kasvattajien tarpeeseen vastaaminen. Halusimme luoda tuotoksen, joka toimii varhaiskasvattajien työvälineenä ja tukee lasten luontosuhteen kehittymistä. Kyselimme päiväkodin kasvattajilta, mitä he toivoisivat tuotokseltamme. Ötökät nousivat yhdeksi peukaloisten ryhmän lasten yhteiseksi kiinnostuksen kohteeksi, joten valitsimme aiheeksi ötökät. Lapsien kiinnostuksen kohde valikoitui aiheeksemme, jotta tuotoksemme pohjautuu lapsilähtöisyyteen. Henkilöstön kanssa käytyjen dialogisten keskusteluiden pohjalta lähdimme toteuttamaan ötökkävihkoa, joka sisältää sääntöleikkejä, sisältää paljon toiminnallisuutta ja tukee kaveritaitoja.

Kehitimme Verkavekaroiden ryhmälle pedagogisen toimintavihon, jossa varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueita käsitellään monipuolisesti hyönteisteeman kautta. Erilaisen pedagogisen toiminnan lisäksi vihko sisältää myös tietoa erilaisista ötököistä, joihin ryhmä voi varhaiskasvatusympäristössä, kuten piha-alueella tai lähimetsässä törmätä. Vihko on tarkoitettu kasvattajan ja lapsen yhdessä tarkasteltavaksi, sekä kasvattajan työvälineeksi.

Tarkoituksena on, että vihkoa voi pitää mukana vaikkapa retkirepussa tai ulkoillessa. Ötököitä ja niihin liittyvää materiaalia, kuten loruja, lauluja, pelejä ja askarteluja käsiteltäisiin ryhmän kiinnostuksen mukaan. Kun ulkoa (tai miksei sisätiloistakin) löytyy jokin vihossa käsitelty hyönteinen, voidaan siihen vihkoa käyttäen tutustua ja tehdä tähän kyseiseen hyönteiseen liittyvää toimintaa. Vihon hyönteisiin ei ole pakko tutustua siinä järjestyksessä, kun ne vihossa esiintyvät ja aiemmin käsiteltyihin hyönteisiin voi myös aina halutessa palata.

Kehittämämme ympäristökasvatukseen tarkoitetun työvälineen avulla voidaan toteuttaa ympäristökasvatusta eri vuodenaikoina eri oppimisen osa-alueita hyödyntämällä ja vahvistaa lasten luontosuhdetta. Työväline edistää erilaisten hyönteis- ja ötökkälajien tuntemusta, mikä parantaa ympäristötietoutta. Työväline ohjaa lapsia kunnioittamaan ja arvostamaan luontoa, sekä kohtelemaan ötököitä hyvin. Lisäksi työvälineen avulla lapset pääsevät harjoittelemaan varhaiskasvatuksen perusteiden mukaisia taitoja, mielenkiintoisen ja innostavan ötökkäteeman avulla.

Osa vihon materiaalista on sellaista, mikä vaatii luonnonmateriaalien käyttöä, tai luonnossa toimimista. Lukuun ottamatta näitä, voi vihkoa soveltaa sisätiloissa, esimerkiksi talvikautena käytettäväksi. Ennen kaikkea suunnittelimme kuitenkin vihosta sellaisen, että siinä hyödynnetään luontoa oppimisalueena. Oppaan avulla on myös mahdollista suunnitella ötökkäaiheinen teemaviikko tai -kuukausi, tai vaikka kokonainen ötökkäprojekti.

5.2 Tuotoksen perustelut

Ötökkävihon alkuun kirjoitimme etiikkaosion, jossa kerrotaan ötököiden eettisestä kohtelusta. Osio on tarkoitettu kasvattajan ja lapsen yhdessä käsiteltäväksi, ja sen avulla haluamme herättää avointa keskustelua siitä, miten ötököitä tulisi kohdella ja miksi. Pyrimme tuotoksessamme inhimillistämään ötököitä muun muassa eloisien kuvien avulla.

Ötökkävihon pelit, leikit ja runot tukevat lapsen oppimisen alueita monipuolisesti. Oppimisen alueet on määritelty varhaiskasvatussuunnitelmassa. Olemme kertoneet jokaisen tehtävän tai lorun kohdalla kyseisen puuhan oppimisen alueet, joita tekeminen kehittää, mikä entisestään helpottaa aktiviteettien valinnassa ja toiminnan suunnittelemisessa. Vihkoa käyttämällä ympäristöön voidaan tutustua lasten kanssa monipuolisia materiaaleja käyttäen ja eri aistien avulla. Esimerkiksi keksityt tai valmiit ympäristöön liittyvät tarinat ja leikit innostavat lapsia (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 80).

Kehittämämme työväline houkuttelee lapsia havainnoimaan lähiympäristöään ötököiden näkökulmasta. Lasten tehdessä havaintoja, arvioivat he samalla tekemiensä havaintojen merkittävyyttä. Tässä on mukana myös kielellinen ulottuvuus: ympäristön kohteiden nimeäminen tekee niistä osaltaan merkityksellisiä. (Parikka- Nihti & Suomella 2014, 85.) Havainnoinnin ansioista ötökät eivät ole pelkästään ötököitä, vaan harjoitteleamme myös lajien nimiä ja joitakin hyönteisiin liittyviä termejä. Samalla kuin lapset oppivat luonnosta ja ötököistä lisää, kartuttavat he myös sanavarastoaan.

Lapsi oppii tarinoiden ja leikin avulla, joten olemme käyttäneet tuotoksessamme yhtenä työtapana sadutusta. Tarinaan on annettu lyhyt alku, joka liittyy kaverisuhteisiin ja tunteisiin. Sadun tarkoituksena on ohjata lasta pohtimaan kaveritaitoja, tunteita ja niiden merkitystä. Tuotoksessamme on myös ötökkä aiheisia loruja. Loruttelu herättää lapsen mielenkiinnon, koska sanat soivat kiinnostavalla tavalla, se myös tukee lapsen

kielellistä kehittymistä. Lisäksi satujen ja niiden hahmojen avulla lapsi oppii empatiaa, jokaisesta sadusta tai lorusta opitaan jotakin uutta. Sadun keinoin voidaan lapselle kertoa esimerkiksi, miten ihmisen toiminta vaikuttaa luontoon. Sadun tarjoaman elämyksen avulla lapsi omaksuu paremmin tietoa. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 76, 81).

Tuotoksessa on myös askartelua ja taiteen luomista, sillä taidekasvatus edistää luovuutta ja on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Taidekasvatus käsittää spontaanin ja suunnitellun toiminnan. Taiteellinen ilmaisu voi olla lapsille tapa tuoda esiin havaintoja sekä tunteita tai olla tapa luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen auttaa lasta ymmärtämään ja jäsentämään ympäröivää maailmaa. Lapsille mahdollistetaan tuottaa taidetta erilaisilla välineillä, materiaaleilla, maalaten, piirtäen tai rakentamalla. (Opetushallitus 2022, 39,40.)

Vihon loppuun lisäsimme ötökkäkortit, joita voi hyödyntää monella eri tavalla. Pelikortit ja muut vihon pelit tukevat lasten sääntöleikkien oppimista. Lapset kiinnostuvat noin viisivuotiaina sääntöleikeistä eli esimerkiksi muisti-, kortti- ja lautapelit kiinnostavat tällöin (Siiskonen ym. 2014, 229). Peukaloisten ryhmän lapsista monet ovat kiinnostuneita erilaisista peleistä ja lapset ovatkin toivoneet, että päiväkodissa pelattaisiin esimerkiksi muistipelejä.

5.3 Rakenne ja helppokäyttöisyys

Alusta asti meille oli selvää, että haluamme tuotoksestamme muotoutuvan mahdollisimman selkeän ja helppokäyttöisen. Tämän takia lisäsimme tuotokseen sivunumerot, sisällysluettelon ja käyttöohjeen. Heti käyttöohjeen jälkeen on etiikkaosio, joka johdattelee lapset hyönteisten hyvään kohteluun ja innostaa niiden tutkimiseen.

Ötökän matkassa on jaoteltu eri ötökkälajien mukaan. Osion alussa on tietosivu, jossa on kuva ötökästä, lapsen ikätasoon sopivaa tietoa siitä, sekä erillinen laatikko, jossa kerrotaan, mitä sivun ötökä syö. Tietosivun jälkeen seuraa kyseiseen ötökkään liittyvää toimintaa.

Jokainen toiminta on jaoteltu tuotoksessa omalle sivulleen, eli samalla sivulla ei ole ohjeita useaan eri puuhaan. Heti toiminnan nimen perään olemme kertoneet varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) oppimisen osa-alueen tai osa-alueet, joihin toiminta erityisesti liittyy. Tämän jälkeen kerromme mahdolliset välineet, joita

toiminta vaatii. Toimintaohjeen perään olemme kirjoittaneet mahdolliset vinkit, joiden avulla toimintaa voi muokata ja kehittää.

Kullakin sivulla on jokin värikäs ötökkäaiheinen kuva, joka kiinnittää lasten mielenkiinnon. Faktasivujen kuvat on piirretty mahdollisimman todenmukaisiksi. Jotkin kuvat ovat lisätty ohjeita selkeyttämään. Vihon loppupuolella on lista ötökkäteemaisista lauluista, jotka kasvattaja voi hakea netistä. Laululistan jälkeen on vielä ötökkäkortit ja ohjeet kuuteen eri peliin, joita korteilla voi pelata.

6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI JA AMMATILLINEN KASVU

6.1 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön arvioinnille ei ole yhtä ainoata oikeata tapaa, vaan arviointi muovautuu kuhunkin tilanteeseen sopivaksi. Arviointi jatkuu läpi työskentelyn eri syklien ja siihen voi sisältyä itsearviointia, ulkoista arviointia sekä vertaisarviointia. Työn kriittisen tarkastelun avulla voidaan pohtia, miten tehty kehittämistyö vastaa sille asetettuja tavoitteita. (Salonen ym. 2017, 64–65.)

Koko opinnäytetyöprosessin ajan arvioimme ja reflektioimme omaa työskentelyämme ja tekemäämme työtä, sekä muokkasimme toimintaamme havaintojen pohjalta. Pidimme säännöllisesti yhteisiä palavereja, joissa kävimme läpi työtämme ja ajatuksiamme siihen liittyen. Keskustelimme myös työskentelystämme Whatsappin välityksellä. Lisäksi saimme ohjaavalta opettajalta väliarviointeja, joista meille oli erityisen suurta hyötyä prosessin etenemisen kannalta. Opinnäytetyöpajoissa työskentelimme lisäksi vertaisparin kanssa, ja annoimme toisillemme palautetta töistämme. Oli valaisevaa päästä seuraamaan toisten kehittämistyötä, sillä se antoi meille uusia näkökulmia omaan työskentelyymme.

Kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää helppokäyttöinen ympäristökasvatuksen ötökkäteemainen työväline, joka vahvistaa lasten luontosuhdetta ja sisältää tietoa ei ötököistä, sekä kannustaa ötököiden ja luonnon hyvään ja eettiseen kohteluun. Työvälineen tuli sisältää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) oppimisen osa-alueita toteuttavaa toimintaa, joka olisi helposti toteutettavissa niin sisä- kuin ulkotiloissa. Halusimme, että tuotos olisi sellainen, että se soveltuisi lasten ja työntekijöiden yhdessä käytettäväksi. Toimeksiantajalta saimme erityistoiveen, että tuotos kannustaisi lapsia ötököiden eettiseen kohteluun.

Tavoitteidemme perusteella työmme tietoperustaan valikoituivat varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys sekä pedagogiset oppimisympäristöt, erityisesti luonto oppimisympäristönä. Lisäksi syvennymme tietoperustassamme luonto- ja ympäristökasvatukseen, luontosuhteen kehittymiseen. Luonnon hyvään kohteluun sekä seikkailukasvatukseen. Käsittelemme tietoperustassa lyhyesti myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) oppimisen osa-alueita.

Tietoperustan, ja sen sisältämien teemojen ansiosta syvennyimme kirjallisuuteen ja muihin lähteisiin, jotka auttoivat meitä kehittämään tuotoksen, joka vastaa kehittämistyölle asetettuja tavoitteita.

Tuotoksemme sisältää tietoa eri ötököistä, sekä ötökkäteemaista toimintaa, sekä kannustaa ötököiden tutkimiseen. Suuri osa toiminnasta on mahdollista toteuttaa luonnossa. Ötökän matkassa avulla lapset pääsevät kokemaan runsaasti ötökkäteemaisia leikkejä, pelejä, ja muuta puuhaa, jotka tarjoamalla runsaasti luontoon liittyviä kokemuksia, luo perustan luontosuhteelle ja kehittää sitä entisestään.

Vihon sisältämän etiikkaosion käsitteleminen yhdessä lapsen tai lapsiryhmän kanssa toimii hyvänä eettiseen ajatteluun ohjaavana hetkenä. Siihen on lapsen ikätasoon sopivasti kerrottu siitä, miten ja miksi ötököitä tulee kohdella hyvin, sekä annettu vinkkejä siihen, kuinka ötököitä voi turvallisesti tutkia. Ötökän matkassa tieto-osioihin ja leikkeihin olemme sisällyttäneet faktaa siitä, miten eri ötökät ovat hyödyksi muille. Oppimalla enemmän ötököistä, niiden hyödyistä ja pohtimalla muiden kanssa niiden eettistä kohtelua, on lasten helpompi ajatella ötököitä elävinä olentoina, joita ei saa vahingoittaa.

Sisällytimme Ötökän matkassa -viikoon runsaasti erilaista toimintaa. Suuri osa toiminnasta on toteutettavissa ympäristöstä riippumatta ja ilman erityisiä valmisteluita tai tarvikkeita. Askarteluissa ja käsitöissä tarvikkeet ovat joko kierrätys- tai luonnonmateriaaleja, tai yleisiä askartelutarvikkeita, joita löytyy useimmista päiväkodeista. Se, että toimintaohjeen yhteydessä on kerrottu siihen liittyvä oppimisen osa-alue helpottaa toiminnan suunnittelua entisestään. Koska vihon sisältämä toiminta on niin monipuolista, on sieltä helppo valita eri ryhmille ja eri tilanteisiin sopivaa toimintaa.

Toinen meistä suoritti sosionomiopintojen syventävän työharjoittelun Verkavekaroissa Peukaloisten ryhmässä, johon kehittämistyömme teimme. Harjoittelun alkaessa olimme tehneet tuotostamme jo melko pitkälle. Työharjoittelun ajan dialogi ryhmän opettajan, sekä kahden lastenhoitajan kanssa oli päivittäistä ja jatkuvassa käytössä.

Työharjoittelun aikana saimme vapaat kädet testata tuotosta ja sen sisältämää toimintaa Peukaloisissa. Tutustumalla lapsiin, opimme heidän kiinnostuksen kohteistaan ja tarpeistaan syvällisemmin. Dialogin ja havainnoinnin perusteella muokkasimme ja kehitimme tuotostamme lapsilähtöisemmäksi, sekä vastaamaan paremmin Peukaloisten tarpeita ja kiinnostusta.

Kuva 1. Kokeilimme tuotostamme eri oppimisympäristöissä, niin sisällä, kuin ulkotiloissa. Kuvien matikkamatonarut ja ötökkäskartelut olivat lapsille erityisen mieluisia.

Työharjoittelun aikana yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli tiiviimmillään. Tuolloin uutena tarpeena nousi esille tunne- ja kaveritaitojen sisällyttäminen tuotokseen. Vaikka työ oli jo hyvin pitkällä, lisäsimme sinne vielä pari kaveritaitoja kehittävää ja yhteistyötä vaativia leikkejä, sekä sadutuksen, jonka avulla voi pohtia kaveruutta ja tunteita. Kehittämistyötä olisi helppo jatkaa lisäämällä Ötökän matkassa -vihkoon enemmän tunnetaitotehtäviä, tai vihon rinnalle voisi kehittää erillisen ötökkäteemaisen työvälineen, kuten pelin, joka keskittyisi erityisesti tunnetaitojen ötökkäteemaiseen käsittelyyn.

Lokakuussa saimme tuotoksen valmiiksi. Tulostimme sen ja veimme päiväkotiryhmään. Suullisen palautteen lisäksi, laitoimme tuotoksen yhteyteen paperin, johon sai halutessaan kirjoittaa nimettömänä avointa palautetta tuotoksesta ja ötökkätoimintatuokioista. Saamamme palautteen mukaan työntekijät kokivat Ötökän matkassa olevan selkeä, helppokäyttöinen ja ”ihanan konkreettinen.” Vihon sisältämä toiminta miellettiin monipuoliseksi sekä lapsille mieluisaksi ja etiikkaosio tärkeäksi. Työntekijät arvioivat, että he tulevat jatkossa hyödyntämään Ötökän matkassa -vihkoa ja sen sisältämiä ötökkäkortteja.

6.2 Eettisyys

Ennen kehittämistyömme alkua olimme tutustuneet kehittämistyön tekemisen teoriaan sekä tutkimus- ja kehittämistyön tekemisen eettisiin näkökulmiin. Osana sosionomiopintoja olimme molemmat suorittaneet opintojakson kehittämis-, tutkimus- ja innovaatio-osaaminen, johon kuului muun muassa kehittämistoiminnan tavoitteisiin ja

tarkoitukseen, kehittämistyön prosessiin, menetelmiin, sekä luotettavuuteen ja eettisyyteen perehtyminen.

Olimme koko työskentelyämme ajan yhteydessä toimeksiantajaan, sekä pyrkineet toimimaan mahdollisimman avoimesti. Kehittämistyötä tehdessä huomioimme toimeksiantajan toiveet, sekä sen ryhmän tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, johon kehittämistyön teimme. Eräs toimeksiantajan toiveista oli luonnon ja ötököiden eettisen kohtelun opettaminen lapsille, joten sisällytimme tuotoksen alkupuolelle osion, joka ohjaa hyönteisten hyvään kohteluun ja eettiseen tutkimiseen. Lisäksi olemme tuotoksessa tuoneet esille eri ötököiden hyötyjä.

Opinnäytetyön raportissa emme mainitse yksittäisiä henkilöitä nimeltä anonymiteetin säilymistä vuoksi. Saimme toimeksiantajalta luvan ottaa lapsista kuvia järjestämässämme toimintatuokioissa havainnoinnin tueksi ja hyödyntää niitä raportoinnissa. Kuvissa ei näy lasten kasvoja tai nimiä, eivätkä he ole muutenkaan tunnistettavissa.

Kehittämistyötä tehdessämme olemme pitäneet huolta siitä, että noudatamme kehittämistyön tekemisen eettisiä periaatteita. Opinnäytetyön raporttiin olemme Turun ammattikorkeakoulun lähteidenkäytön ohjeistusta noudattaen merkinneet huolellisesti käyttämämme lähteet. Lähteitä valitessa olemme huomioineet lähdekritiikin, sekä pyrkineet valitsemaan kehittämistyömme kannalta mahdollisimman relevantteja lähteitä.

6.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen oli meille yli vuoden mittainen projekti. Kun opinnäytetyön tekeminen alkoi, olimme suorittaneet jo lähes kaikki opintoihimme sisältyvät varhaiskasvatuksen kurssit. Kehittämistyötä tehdessä pääsimme hyödyntämään opintojen aikana hankittua tietoa, sekä syventämään ja laajentamaan sitä entisestään. Opinnäytetyötä tehdessä oli mielenkiintoista päästä soveltamaan omia kiinnostuksen kohteita ja oppiamme asioita toisiinsa.

Opinnäytetyön tietoperustaa kirjoittaessa ja suunnitellessa luimme paljon kirjallisuutta varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksestä ja oppimisympäristöistä. Tiedonkeruu auttoi meitä sisäistämään oppimisympäristöjen merkityksen erilaisten oppijoiden oppimiselle. Fyysisen oppimisympäristön elementtien lisäksi omaksuimme keinoja, joilla voimme

varhaiskasvatuksen opettajina vaikuttaa siihen, minkälaiseksi päiväkodin sosiaalinen ja psyykinen oppimisympäristö muodostuu.

Ideoidessamme, suunnitellessamme ja valikoidessamme sisältöä Ötökän matkassa -vihkoon syvennyimme varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnitteluun sekä varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueiden huomioimiseen suunnittelussa. Aluksi koimme vihon sisältöjä valikoidessamme haastavaksi lasten ikä- ja taitotasojen huomioimisen, sillä kummallakaan meistä ei ollut kauheasti käytännön kokemusta 4–5-vuotiaiden lasten kanssa toimimista. Käsitys siitä, oliko jokin tuotokseen ajattelemamme toiminta liian yksinkertaista, tai vaihtoehtoisesti liian haastavaa oli siis toisinaan hakusessa.

Kehittämistyön prosessin edetessä ehdimme kumpikin suorittaa sosionomikoulutuksen syventävän työharjoittelun, sekä saada lisää kokoemusta eri-ikäisten lasten kanssa toimimisesta. Oppimisen kannalta kohderyhmämme havainnointi ja toimeksiantajan edustajien kanssa käyty dialogi oli erittäin hedelmällistä, ja opimme siitä paljon. Saimme prosessin aikana paljon ideoita ja ajatuksia siitä, kuinka ötökkävihon toiminnot voisivat olla eri ryhmille muokattavissa.

Toimeksiantajalle toteutettu kehittämistyö oli ennen opinnäytetyön tekemistä vierasta, joten olimme alkuun melko epävarmoja siitä, miten se toteutuu. Opinnäytetyöpajoista, vertaistapaamisista ja keväällä 2022 opinnäytetyökurssien kanssa samaan aikaan käynnissä olleesta tutkimus- ja kehittämisinnovaatio -projektiharjoittelusta saimme kuitenkin tukea työskentelyyn. Vaikka kehittämistyö tuntui meistä useasti haastavalta, koimme sen silti erittäin mielenkiintoisena ja opettavaisena, sillä saimme sen aikana runsaasti harjoitusta moniammatillisessa tiimissä työskentelyyn. Lisäksi toimeksiantajan edustajien, sekä meidän kahden keskinäinen vuorovaikutus auttoi meitä oppimaan toisten mielipiteiden ymmärtämistä ja kuuntelemista.

Kumpikin meistä kokee, että identiteettimme varhaiskasvatuksen opettajina on kehittynyt opinnäytetyön tekemisen aikana hurjasti. Opinnäytetyön prosessin alkupuolella, kun joku kysyi meiltä kehittämistyöstämme tai sen aiheesta, koimme itsemme melko epävarmoiksi siitä kertoessa. Pitkän työskentelyprosessin, sen sisältämän moniammatillisen yhteistyön, runsaan dialogin ja kaikkien muiden sen sisältämien kokemusten ansiosta kykenemme nykyään aivan uudella tavalla itsevarmuudella keskustelemaan varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista muiden alalla työskentelevien kanssa. Vaikka tiedämme oppimisemme jatkuvan valmistumisemme

jälkeen, on sosionomikoulutus ja tämän opinnäytetyön tekeminen luonut hyvän pohjan vahvan ammatti-identiteetin syntymiselle ja varhaiskasvatuksessa työskentelemiselle.

Lähteet

Arvonen, S. 2014 – Metsämieli - Luonnollinen menetelmä mielentaitoihin. Helsinki: Metsäkustannus Oy.

Cantell, H. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus

Cantell, H. (toim.) 2015. Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Cantell, H. (toim.) 2020. Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus

Helenius A. & Korhonen R. 2008. Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: WSOY

Helenius A. & Lummelahti L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kalliala M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemuksen päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Karppinen S. J. A.; Marttila M. & Saaranen-Kauppinen A. Seikkailukasvatus Suomessa – pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Koivula, M.; Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (Toim). 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino Oy.

Kokkonen, L. 2021. Pihaympäristön sosiaalinen ulottuvuus pedagogisen toiminnan kehittämisessä. Hamk unlimited professional 15.2.2021. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102104396>

Kuo M., Barnes M. & Jordan C. 2019. Do Experiences With Nature Promote Learning? Converging Evidence of a Cause-and-Effect Relationship. *Frontiers in Psychology*. 19.2.2019. Saatavilla: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.00305/full>

Kyttä, M. 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Centre of Urban and Regional studies. Helsinki University of Technology. Viitattu 10.4.2022. <http://lib.tkk.fi/Diss/2003/isbn9512268736/isbn9512268736.pdf>.

Nurmi J-E., Ahonen T., Lyytinen H.; Lyytinen P.; Pulkkinen L. & Ruoppila I. 2014. Jyväskylä: PS-kustannus

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatuksen perusteet. Helsinki: PunaMusta Oy.
Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Parikka-Nihti, M & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paukkeri, K. 2014. Näkymiä lapsen luontosuhteeseen ja luonnon hyvinvointivaikutuksiin. Kasvatustieteiden Pro gradu- tutkielma. Oulun Yliopisto. Viitattu 22.10.2021. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201409051836.pdf>

Pirkkalan Kunta 2021. <https://www.pirkkala.fi/paivakoti-kurikankulma>.

Pönkkö A. & Sääkslahti A. 2017. Liikkuva lapsi. Teoksessa E. Hurjala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–149.

Salonen, K. 2010. Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Green spot

Salonen, K.; Eloranta S.; Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 24.09.2022. Saatavilla: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Siiskonen T.; Aro T.; Ahonen T. & Ketonen R. (Toim.) 2014 Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus

Tuomaala, T. & Myyryläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.

Varhaiskasvatuslaki. 2018. L.13.7.2018/540 muutoksineen.

Verkanappulat. 2021. Verkanappulat.fi. Viitattu 23.11.2021, <https://www.verkanappulat.fi/verkanappulat/>

Ötökän matkassa

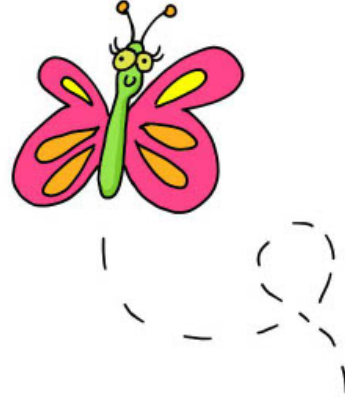

Vanamo Kupila ja Emilia Norrdahl

Kuvitus: Vanamo Kupila

Sisällys

- 3 Käyttöohjeet
- 4 Etiikka
- 6 Kovakuoriainen
- 9 Leppäkerttu
- 13 Kastemato
- 16 Hämähäkki
- 21 Kimalainen
- 25 Muurahainen
- 30 Etana ja kotilo
- 33 Hyttynen
- 36 Perhonen ja toukka
- 41 Ötökkälauluja
- 42 Ötökkäkortit

Ötökän matkassa käyttöohjeet

1. Vihon alun etiikkaosioon on kirjattu ötököiden tutkimiseen liittyviä asioita, jotka on hyvä käydä läpi yhdessä lasten kanssa.

2. Vihon rakenne on sellainen, että kunkin ötökän sivulle on koottu hieman tietoa ötökästä. Pyrimme tuotoksessa tuomaan esille eri ötököiden hyödyt. Erillisessä laatikossa on kirjattu, mitä sivun ötökkä syö.

3. Tietosivun jälkeen on ohjeet toimintaan, joka liittyy kyseiseen ötökkään. Ohjeen alussa on kerrottu mahdolliset tarvikkeet sekä oppimisen osa-alue, johon se erityisesti liittyy. Suuri osa vihon toiminnoista on mahdollista järjestää esimerkiksi metsässä. Vinkit antavat ideoita toiminnan muokkaamiseksi.

4. Ötökkälauluja-osiossa on lista ötökkäteemaisista kappaleista, jotka löytyvät internetistä nimellä hakemalla.

5. Vihon lopussa on ötökkäkortit, jotka voitte tulostaa omaan käyttöön. Kortit kannattaa laminoida. Niiden yhteydessä on ohjeet kuuteen peliin, joita korteilla voi pelata.

Vihkoa voi käyttää sisällä tai ulkona. Ottakaa Ötökän matkassa vaikka retkireppuun metsäretkelle mukaan! Metsä on oivallinen oppimisympäristö. Esimerkiksi matematiikkaa voi harjoitella siten, että lasketaan metsässä erilaisia asioita, joita siellä näkyy. Pyytäkää vaikka lapsia tuomaan niin monta keppiä, kuin muurahaisella on jalkoja, tai vaikka yhtä monta käpyä, kuin leppäkertulla on täpliä!

Ötököitä tutkiessa on muistettava...

Älä turhaan koske ötökkää!

- Vaikka ötökät ovat niin pieniä, ja osa on hassun näköisiä, ovat ne silti eläimiä aivan kuten esimerkiksi kissat ja koirat.
- Ötököitä ei saa kiusata tai satuttaa.
- Ötökät ovat herkkiä, ja varovainenkin kosketus voi satuttaa niitä.
- Ötököitä ei tarvitse pelätä. Jotkut ötökät voivat kuitenkin pistää tai purra, jos niitä kiusaa.

Tutki ötökkää!

- Ötökkä on hieno ja mielenkiintoinen! Sitä katsomalla voi oppia paljon. Mitä ötökkä puuhaa?
- Suurennuslasin tai luupin avulla ötökästä voi nähdä pieniäkin yksityiskohtia. Aikuinen auttaa, kun ötökkä pyydystetään luuppiin. Muistakaa palauttaa ötökkä takaisin asuinympäristöönsä.
- Montako jalkaa tai siipeä ötökällä on? Mitä muuta laskettavaa voitte ötökästä keksiä?
- Löytyikö ötökkä, jota ette tunne? Tutkikaa yhdessä netistä tai kirjasta hyönteislajeja ja koittakaa tunnistaa se.

Vinkki! Google Lens -sovelluksen avulla voi ötökästä ottaa kuvan, jonka perusteella sovellus ehdottaa, mikä se voisi olla. Sovellusta voi käyttää myös esimerkiksi kasvien tunnistamiseen.

Kovakuoriainen

Kovakuoriaiset ovat maailman yleisin hyönteinen.

Kovakuoriaisia on hyvin eri kokoisia ja näköisiä.

Kovakuoriaisten kehoa peittää kova kuori, joka suojaa niitä.

Kovan kuoren alla niillä on siivet joilla ne voi lentää.

Monet kovakuoriaiset asuvat lahoavassa puussa.

Mitä kovakuoriaiset syövät?

- Kasvijäte
- Siirtepöly
- Kukkien terälehdet
- Raadot
- Eläinten kakka
- Lehdet
- Hyönteiset
- Sienirihmastot

Suomessa asuu 3700 eri kovakuoriaislajia, minkä takia niiden ruokavaliot poikkeavat toisistaan. Jotkin lajit syövät esimerkiksi vain kasveja, kun toiset taas metsästävät muita hyönteisiä.

Lähteet: laji.fi, otokkatieto.fi & <https://suomenluonto.fi/koulut/tunnista-kookkaat-kovakuoriaiset/>

Koppakuoriaishippa

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

Leikkijöistä valitaan yksi tai useampi hippa.

Muut leikkijät ovat koppakuoriaisia, jotka juoksevat määrätyllä alueella ympäri ja kiinniottajaa karkuun.

Jäädessään kiinni koppakuoriaiset kaatuvat selälleen ja sätkivät käsillä ja jaloilla. Muut koppakuoriaiset voivat pelastaa kiinnijääneet leikkijät kääntämällä heidät kyljelleen.

Hippa saa ottaa pelastettuja koppakuoriaisia kiinni vasta sitten, kun he ovat taas päässeet juoksemaan.

Lähde: <http://forskolbanken.weebly.com/liviga-lekar.html>

Kalevi Koppakuoriainen ja Hillevi Hämähäkki

-sadutus

Tarvikkeet: Paperia ja kynä

Oppimisen osa-alueet: Kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömmme

Lukekaa lapsille tarina Kalevista ja Hillevistä. Lukemisen jälkeen jokainen saa vuorollaan keksiä, kuinka tarina jatkui. Kirjoittakaa tarina muistiin ja lukekaa valmiit tarinat ääneen.

Tarina: Oli kaunis päivä. Kalevi koppakuoriainen oli päivittäisellä lentelyreissullaan lämpimässä auringonpaisteessa. Yhtäkkiä sen lento pysähtyi kuin seinään, ja Kalevi tunsu siipiensä takertuneen johonkin tahmaiseen. "Kautta kuoreni kiillon ja kuuden jalkani! Mihin minä oikein juutuin?!", Kalevi hämmästeli.

Juuri silloin hän kuuli äänen takaansa. Ääni oli tuttu. Se kuului Hillevi Hämähäkille, joka sanoi: "Nyt sinä olet Kalevi itsesi pulaan saattanut! Olet jäänyt verkkooni kiinni!"

...Miten tarina jatkuu?

Leppäkerttu

Leppäkertun oikea nimi on leppäpirkko ja se kuuluu kovakuoriaisiin.

Leppäkertun punainen väri ja sen erittämä kitkerä neste suojaavat sitä saalistajilta, kuten linnuilta.

Leppäkertut viettävät talven suojaisissa pikku koloissa. Keväällä ne heräävät ja munivat kasvien varsille ja lehdille munansa.

Mitä leppäkertut syövät?

- Kirvoja
- Vihannespunkkeja
- Jotkut lajit syövät sienikasvustoa kasvien lehdiltä

Leppäkertut auttavat viljelijöitä syömällä viljelykasvien lehdiltä haitallisia ötököitä.

Lähde: otokkatieto.fi & <https://www.omavarainen.fi/vpuuterhasoturit/>

Kirvanmetsästys

Tarvikkeet: Leikkivarjo

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

Yksi leikkijä valitaan leppäkertuksi, joka on leikkivarjon alla. Muut ovat kirvoja, jotka istuvat varjon ympärillä siten, että heidän jalkansa jäävät varjon alle.

Versio 1. Leppäkerttu nappaa yksi kerrallaan kirvaa jalasta, jolloin tämän on mentävä leppäkertun kanssa varjon alle. Leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat varjon alla.

Versio 2. Kirvat istuvat silmät kiinni, ja leppäkerttu nappaa yhden tai useamman leikkijän kanssaan varjon alle. Kun kirvat saavat luvan avata silmänsä, on heidän yhdessä pohdittava, kuka tai ketkä muista kirvoista puuttuu.

Mukaillen: <https://www.ouka.fi/documents/167647/16607672/Esimerkkej%C3%A4-leikkivarjoleikkeihin/0f6ab820-8f20-4345-8089-e9099fa6e699> &
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141132/0/pas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ryhmäleppis

Tarvikkeet:

Kartonkia ja/tai paperia

Maalia, värikyniä

Puikkoliima

Oppimisen osa-alueet: Minä ja meidän yhteisömme, ilmaisuus, monet muodot

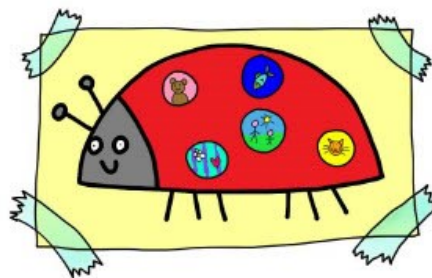
Koko ryhmä askartelee yhteisen leppäkertun, jonka voi laittaa vaikka ryhmätilan seinälle.

Suurelle kartongille tai paperille piirretään leppäkertun ääriviivat. Ryhmäläiset saavat yhdessä maalata tai värittää leppäkertun.

Jokainen saa askarrella leppäkertulle oman pilkun. Piirtäkää tai askarrelkaa pilkusta sellainen, että se kertoo juuri teistä itsestänne! Siinä voi olla vaikka kuva omasta kiinnostuksen kohteesta tai se voi olla väritetty omalla lempiväriillä.

Liimatkaa pilkut leppäkerttuun.

Ryhmäleppiksessä kaikkien ryhmäläisten persoonat saavat näkyä!

Leppäkerttu suojautuu

Oppimisen osa-alueet: Kielten rikas maailma

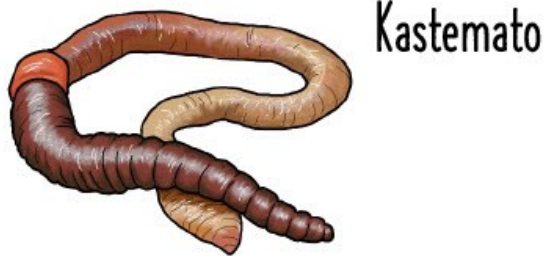
"Jo suojaväri kertoo sen,
mä olen pahanmakuinen."

"Ja jos peto mua ahdistaa,
se häijyn hajun haistaa saa."

"Vaan jos ei sekään tehoa,
niin mä leikin kuollutta."

Ehna Kynsijärvi 2014. Loruja Ötökköistä.

Kastemadot voivat elää jopa 10-vuotiaiksi.

Ne asuvat maan alla itse kaivamassaan pystysuorassa käytävässä, joka on jopa 1-2 metriä pitkä.

Talvella mato asuu riittävän syvällä maan alla, ettei se palele.

Kastemato hengittää ihonsa läpi, minkä takia sen pitää aina olla kostea. Lima madon iholla myös suojaa sitä sairauksilta.

Kastemato on samaan aikaan koiras ja naaras.

Kastemadoilla ei ole aivoja.

Mitä kastemadot syövät?

- Kuolleita kasveja
- Puiden lehtiä
- Maassa eläviä pieneliöitä

Madot syövät kasveja ja kakkaavat ulos multaa, joka on monille kasveille ravinteikas ja tärkeä kasvuaine!

Lähde: <https://suomenluonto.fi/uutiset/kasteliero-kaivaa-jopa-kaksimetrinen-tunnelin/> & <https://suomenluonto.fi/uutiset/kasteliero-kaivaa-jopa-kaksimetrinen-tunnelin/>

Kastemadot sateella

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

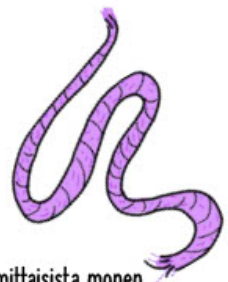
Leikin ohjaaja huutaa: "Ulkona sataa, kastemadot liikkeelle!". Tällöin leikkijät saavat lähteä liikkumaan ympäri leikkialuetta.

Leikin ohjaaja huutaa: "Aurinko paistaa, kastemadot suojaan!". Tällöin leikkijöiden on äkkiä siirryttävä suojaisaan paikkaan ja jäätävä sinne auringonpaisteen ajaksi.

Matikkamatonarut

Oppimisen osa-alueet: Tutkin ja toimin ympäristössäni

Leikatkaa narusta tai langasta erimittaisia matoja, aina aivan lyhyistä, vain parin sentin mittaisista monen kymmenen sentin mittaisiin asti.

Jokainen saa vuorollaan nostaa itselleen purkista oman matikkamatonarunsa.

Mittailkaa asioita matikkamatonarujen avulla!

Löytyykö jotakin, joka olisi yhtä pitkä kuin mato?

Entä jotain, jonka ympäri se mahtuisi menemään?

Kuinka monen matikkamatonarun mittainen esimerkiksi ulkoa löytynyt pitkä keppi on?

Lähde:

<https://peda.net/sateenkaarikoto/mjmljik/5bc945f6c81c11eaa00f509a4c62f386/materiaalipankki/ti.file/download/ec39a2f212b4fa22b49e6ddd252483387b3ad7a7/tutkimustehta%CC%88%CC%88%20luontoon.pdf>

Hämähäkki

Hämähäkeillä on 8 jalkaa. Silmiä niillä on lajista riippuen 6 tai 8.

Jotkin hämähäkit kutovat verkkoja, joiden avulla ne pyydystävät toisia hyönteisiä ruoaksi.

Toiset hämähäkit jahtaavat tai vaanivat ötököitä, joita ne pyydystävät.

Suomessa ei asu ihmiselle myrkyllisiä hämähäkkejä.

Myös lukit ovat hämähäkieläimiä. Ne eivät kuitenkaan kudo verkkoja, ja niillä on vain kaksi silmää.

Mitä hämähäkit syövät?

- Hyönteisiä

Joistakin hyönteisistä jää hämähäkin ruokailun jälkeen pelkät kuoret jäljelle.

Lähde: otokkatieto.fi

Seittihippa

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

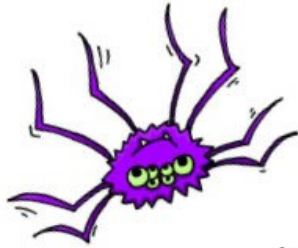
Tätä leikkiä varten tarvitaan tila, jossa mahtuu juoksemaan.

Yksi leikkijöistä valitaan hämähäkiksi, joka on kiinniottaja. Hämähäkki on aina kierroksen alkaessa leikkialueen keskellä. Muut leikkijät ovat leikkialueen toisessa laidassa. Kierroksen alkaessa heidän on juostava leikkialueen vastakkaiseen reunaan.

Hämähäkki koittaa ottaa toisia kiinni koskettamalla heitä. Kiinnijääneet leikkijät jäävät seisomaan siihen, missä hämähäkki heidät pyydysti. Kun seuraava kierros alkaa, auttavat kiinnijääneet hämähäkkiä yrittämällä kurkottaen saada juoksevat leikkijät kiinni, kuitenkaan lähtemättä paikaltaan. Hämähäkki on ainut kiinniottajista, joka saa liikkua.

Saadessaan jonkun kiinni on uusien kiinnijääneiden jäätävä myös paikoilleen. Näin kiinnijääneet muodostavat vähitellen hämähäkinseitin, joita juoksijat koittavat karttaa.

Leikki päättyy, kun kaikki ovat jääneet hämähäkin seittiin.

Hämähäkit selällään

Tarvikkeet: leikkivarjo

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

Valitaan leikkijöiden joukosta muutama lapsi, jotka menevät leikkivarjon alle selälleen makaamaan. Muut leikkijät nostelevat hitaasti varjoa ylös ja alas. Kun varjo on ylhäällä, sätkivät sen alla olevat leikkijät käsiään ja jalkojaan, ja varjon ollessa alhaalla on heidän maattava paikoillaan.

Hämähäkinseitissä

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

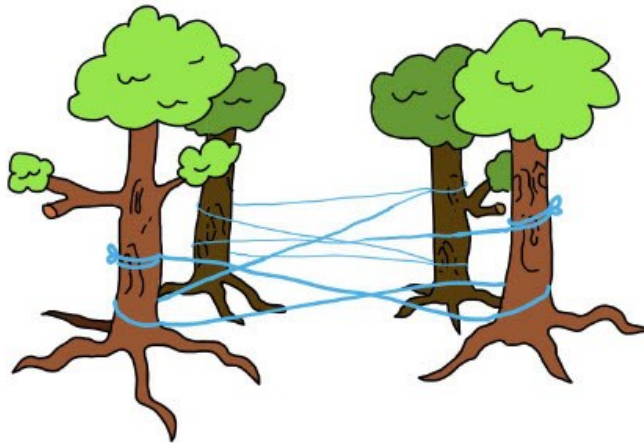
Tarvikkeet: narua

Pujotelkaa puiden tai esimerkiksi kiipeilytelineen tolppien väliin narusta hämähäkin seitti.

Vetäkää naru menemään korkealta, matalalta ja siltä väliltä.

Pääsettekö kulkemaan seitistä läpi koskematta sitä?

Vinkki: Muodostakaa ryhmä ja yrittäkää kulkea seitin läpi käsi kädessä päästämättä missään kohtaa irti.

Pitkäjalkainen lukki

Oppimisen osa-alueet: Kielten rikas maailma

Jalan aivan vahingossa,
tyystin epähuomiossa,
pieneen koloon tukki
pitkäkoipilukki.

Voi harmillinen tenkkapoo,
vaan lukki tuumas "sorumnoo!
Seitsemän jäi jalkaa vaan,
mut vielä pääsen kulkemaan."

Elna Kynsijärvi 2014. Loruja Ötökköistä.

Kimalainen

Kimalaiset, kuten monet muutkin pörriäiset, ovat tärkeitä pölyttäjiä eli ne auttavat kasveja lisääntymään.

Koska kimalaiset ovat niin painavia, täytyy niiden lämmitellä siipilihaksiaan auringossa ennen lentoa.

Talven kimalainen viettää horrostaen jossakin mukavassa pikku kolossa.

Mitä kimalaiset syövät?

- Siitepölyä
- Kukkien mettä
- Niiden itse valmistamaa hunajaa

Kimalaisilla on pitkä kieli, jolla ne saavat mettä syvästäkin kukasta.

Kimalaisilla on takajaloissa siitepölyvasut, joihin ne voivat kerätä siitepölyä ja kuljettaa mukanaan.

Lähde: hyonteismaailma.fi

Pörriäispesä

Oppimisen osa-alueet: Tutkin ja toimin ympäristössäni, ilmaisun monet muodot

Tarvikkeet:

Maitotölkki

Kuivaa koiranputkea/järviruokoa

Nippusiteitä/Narua

Mattoveitsi

Puuliima (esim. erikeeper)

(maalaa)

Valmistus:

- Kerätkää loppukesästä tai syksyllä koiranputkia ja/tai järviruokoa ja laittakaa ne kuivumaan johonkin kuivaan, hyvin tuuletettuun tilaan.
- Leikatkaa kuivunut kasvi mattoveitsellä ennen varren solmua, sekä aivan seuraavan solmun edestä. (Katso kuva 1.) Näin saatte pohjallisia, toisesta päästä avoimia putkia.
- Leikatkaa maitopurkista yläosa pois siten, että kaksi vierekkäistä sivua jäävät pitemmiksi, ja kaksi lyhemmiksi. Tällä tavoin pitemmistä sivuista syntyy pesään harjakatto. (Katso kuva 2.)
- Levittäkää maitotölkin pohjalle liimaa ja asettakaa leikatut putket liimaan pohjapuoli ensin. Näin niihin ei mene liimaa, ja putket jäävät avoimiksi. Antakaa kuivua kunnolla.
- Laittakaa maitopurkin ympärille kaksi nippusidettä napakasti, muttei liian tiukasti, jottei putket murskaannu. (Tai narua)
- (Halutessanne voitte maalata purkin säänkestävällä maalilla ympäristöön sulautuvilla väreillä)
- Pujottakaa kiinnitysnetti tai -nippuside purkin nippusiteiden alta.

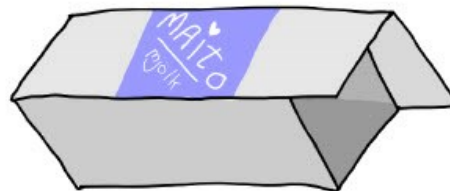

Pesän Kiinnitys:

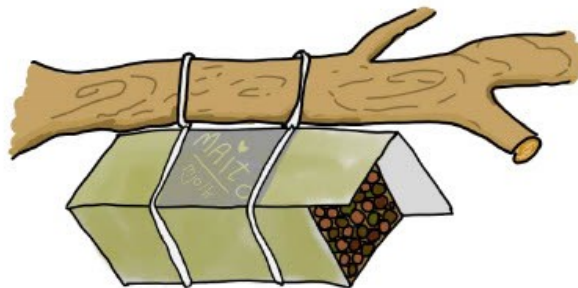
Kiinnittää pesä aikaisin keväällä kukkakedon tai marjapensaiden läheisyyteen n. 1-1,5 m korkeuteen, suuaukko aamuaurinkoa kohti. Kiinnittää pesä vaakatasoon riittävän napakasti, jottei se heilu tuulessa. Kerätäkää pesä syksyllä pois, ja laittakaa se seuraavana keväänä samaan paikkaan.

Kuva 1. Putkien leikkaaminen

Kuva 2. Maitotölkkin leikkaaminen

Kuva 3. Valmis pörriäispesä

Lähde: <https://www.ymparisto.fi/download/noname/278792c7115-7ce4-4838-9644-a717a6c89a7c197b14c9c5>

Pölytyspeli

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn; tutkin ja toimin ympäristössäni

Valmistelut: Piirtäkää iso rinki maahan. Ringin reunoille piirtäkää yksi pesä vähemmän kuin leikkijöitä on pelissä mukana.

Yksi pelaajista on kimalainen, joka käy pölyttämässä kukkia.

Muut pelaajat ovat kukkia, jotka seisovat pesissä kasvot ringin keskustaa kohti.

Kimalainen kiertää ringin ulkokehää ympäri. Jossain kohtaa hän koskettaa valitsemansa kukan selkää, ei pölyttää tämän. Pölytyksen jälkeen kimalainen lähtee juoksemaan ringin ympäri.

Tuntiessaan kimalaisen pölytyksen, kukan on heti lähdettävä juoksemaan ringin ulkoreunaa vastakkaiseen suuntaan, kuin kimalainen.

Kimalainen ja kukka kisaavat siitä, kumpi pääsee tyhjään pesään ensiksi.

Jos kimalainen on ensimmäinen, tulee tästä kukka, ja kukasta uusi kimalainen. Muuten jatketaan samaan tapaan.

Muurahainen

Jotkut muurahaiset rakentavat muurahaispesiä, joissa ne asuvat. Niitä kutsutaan kekomuurahaisiksi. Yhdessä pesässä voi asua jopa 100 000 muurahaista!

Joidenkin muurahaisten koteja ovat käytävät, joita ne ovat kaivaneet maan alle.

Pesässä asuu yksi kuningatarmuurahainen, jonka tehtävänä on munia munia. Naarasmuurahaiset eli työläiset hoitavat pesässä kaikki työt. Koirasmuurahaisia kutsutaan kuhnureiksi. Niiden ainut tehtävä on lisääntyä.

Mitä muurahaiset syövät?

- Kukkien mettä
- Kirvojen kakkaa, joka on hyvin sokeripitoista. Sitä kutsutaan mesikasteeksi.
- Muita ötököitä
- Raatoja
- Siemeniä

Lähde: hyonteismaailma.fi & <http://www.luontoliitto.fi/pihka/tehtavat/metsa/kekomuurahaiset-taustaa>

Muurahaisten yhteistyöleikki

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn; minä ja meidän yhteisömme

Välineet: Jokin esine, kuten keppi, jota voi siirtää kädestä käteen.

Leikkijöiden on tehtävä yhteistyötä keskenään samoin, kun muurahaiset tekevät rakentaessaan pesiä. Leikkijät asettuvat riviin tai rinkiin. Ensimmäisellä on jokin esine kädessä, jonka tämä aina siirtää kädestä käteen seuraavalle.

Vinkki 1: Keksikää yhdessä uusia tapoja siirtää esine leikkijältä toiselle tai lisätkää leikkijöiden välistä välimatkaa.

Vinkki 2: Ottakaa aikaa, kuinka kauan kestää, että esine on siirtynyt koko matkan. Yrittäkää parantaa aikaanne tai vaikka liikuttaa esinettä mahdollisimman hitaasti! Vertailkaa aikoja. Siirtyikö tavara hitaammin vai nopeammin?

Munakennomuurahainen

Oppimisen osa-alueet: Ilmaisun monet muodot

Tarvikkeet:

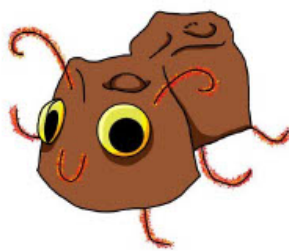
- Tyhjiä munakennoja
- Maalia
- Liimaa (erikeeper/ kuumaliima)
- Piippurassi
- Silmät

Leikatkaa munakennosta haluamanne muotoinen vartalo ja maalatkaa se.

Antakaa vartalon kuivua, minkä jälkeen liimatkaa siihen jalat ja silmät.

Vinkki 1: Askarrelkaa muurahaisille pesä. Voitte hyödyntää siinä keräämiänne luonnonmateriaaleja, kuten havuja. Mitä kaikkea muurahaispesästä löytyy?

Vinkki 2: Samalla tyyliä voi tehdä minkä vain ötökän. Antakaa luovuuden kukoistaa!

Vakoile muurahaisia

Oppimisen osa-alueet: Tutkin ja toimin ympäristössäni, kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot

Kun löydätte muurahaispesän, jääkää seuraamaan ja tarkastelemaan muurahaisten touhuja.

Mitä kaikkea muurahaispesässä on?

Mitä muurahaiset tekevät?

Vinkki! Käykää jälkikäteen havaintojanne yhteisesti läpi. Muistelkaa, mitä kaikkea saittekaan vakoillessa selville. Piirtäkää kuva huomioistanne.

Herkuötökkä

(n. 20-30kpl)

Oppimisen osa-alueet: Ilmaisun monet muodot; kasvan, liikun ja kehityn

Ainekset:

200 g voita

2 dl sokeria

2 rkl vaniljasokeria

5 rkl kaakaojauhetta

6 dl kaurahiutaleita

6 rkl kylmää vettä

Suolatikkuja

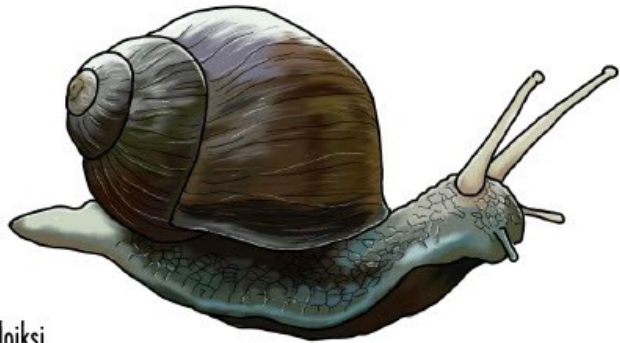
Valmistus:

Mitatkaa voi kattilaan ja antakaa porista noin minuutin ajan. Lisätäkää loput ainekset (suolatikkuja lukuun ottamatta) hyvin sekoittaen. Antakaa seoksen jäähtyä viileässä paikassa noin 40 minuutin ajan, kunnes se jähmettyy hieman ja tulee helposti muotoiltavaksi.

Muovatkaa taikinasta ötököiden vartaloita. Tehkää jalat, silmät ja suut katkotuista suolatikuista.

Etana ja kotilo

Kuoriselkäisiä etanoita kutsutaan kotiloiksi.

Etanat ja kotilot ovat linnuille, siileille ja joillekin ötököille mieluisaa ruokaa.

Etanoiden ja kotiloiden täytyy pysyä kosteina. Kova kuori suojaa kotiloita kuivumasta.

Mitä etanat syövät?

- Lehtiä
- Kasvijätettä
- Sieniä
- Levää
- Raatoja

Eri etana- ja kotilolajeilla voi olla vähän eri ruokavalio.

Käpyetana

Oppimisen osa-alueet: Ilmaisun monet muodot, tutkin ja toimin ympäristössäni

Etsitään maasta käpyjä ja pujotetaan niille havunneulasista tuntosarvet. Miten etana voisi liikkua? Mitä muita ötököitä voisi kävystä tehdä?

Tehkää käpyetanalle metsään koti. Mitä siellä olisi hyvä olla?

Lähde: Ruotsalainen Satu-Maria, 2021. Luontoleikkikirja

Etana ja muurahainen

Tarvikkeet: Musiikkisoitin; kännykkä, radio tms.

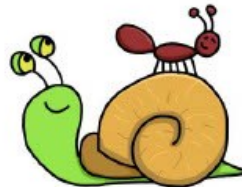
Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn; ilmaisun monet muodot

Hitaan musiikin kuuluessa leikkijät ovat etanoita, joiden on liikuttava mahdollisimman hitaasti musiikin mukana.

Kun ohjaaja vaihtaa nopean kappaleen soimaan, tulee leikkijöistä vikkeliä muurahaisia, jotka kipittävät reippaasti musiikin tahtiin.

Vaihdelkaa musiikkia hitaan ja nopean välillä.

Vinkki: Voitte leikkiä etanaa ja muurahaista myös ilman musiikkia. Tällöin ohjaajan sanoessa, että "Olette muurahaisia" tai "Nyt täytyy liikkua hitaasti, kuten etana", leikkijät liikkuvat ohjeiden mukaan.

Hyttynen

Äitihyttynen munii munansa kosteaan paikkaan, kuten esimerkiksi lammikkoon. Munista kuoriutuu toukkia, joista tulee hyttysiä.

Hyttyset ja niiden toukat ovat tärkeätä ruokaa esimerkiksi monille kaloille, linnuille, sammakoille ja muille ötököille.

Mitä hyttyset syövät?

- Naaraat imevät verta nisäkkäistä ja linnuista.
- Koiraat juovat kukkien mettä ja kirvojen kakkaa eli mesikastetta.

Hyttyset voivat imeä verta myös ihmisistä, jolloin pistospaikalle nousee kutiseva paukama. Se ei kuitenkaan ole vaarallista.

Lähde: <https://hyonteismaailma.fi/hyonteiset/pistavat-hyonteiset/hyttynen/>
& <https://pest.bigbadmole.com/fi/komary/o-komarah/kto-est-komarov/>

Pääskynen tulee!

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn

Alussa yksi leikkijöistä valitaan pääskyseksi, ja muut ovat hyttysiä, joita pääskynen koittaa pyydystää ruoakseen.

Tilava leikkialue on jaettu kahtia. Pääskynen on keskellä ja hyttysset toisessa reunassa. Kun pääskyseksi valittu leikkijä huutaa: "Pääskynen tulee!", on hyttysten juostava alueen toiseen laitaan. Niistä hyttysistä, jotka pääskynen saa kiinni, tulee pääskysia ja seuraavalla kierroksella hekin pyydystävät hyttysiä. Leikki loppuu, kun kaikista leikkijöistä on tullut hyttysiä.

Vinkki: Pääskyt voivat liittää eli juosta kädet levällään. Hyttysset voivat lentää heiluttamalla käsiä juostessaan.

Hyttysen hätyytys

Oppimisen osa-alueet: Kasvan, liikun ja kehityn; kielten rikas maailma

Ohjaaja kertoo leikkijöille, minnepäin kehoa hyttynen laskeutuu. Hyttysen saa häädettyä liikuttamalla kyseistä kehonosaa.

Vinkki 1: Lisähaastetta leikkiin saa ottamalla mukaan oikean ja vasemman harjoittelun. Esimerkiksi hyttynen on oikealla jalalla tai vasemmalla korvalla.

Vinkki 2: Peliä voi leikkiä myös vieraalla kielellä.

Perhonen ja toukka

Perhosen elämään kuuluu neljä vaihetta eli se käy läpi muodonmuutoksen.

1. Perhonen on munassa.
2. Munasta kuoriutuu toukka.
3. Toukka koteloituu.
4. Kotelosta kuoriutuu perhonen.

Suomessa elää noin 2500 eri perhoslajia!

Mitä perhoset syövät?

- Kukkien mettä
- Puiden mahlaa
- Pehmeitä hedelmiä

...Entä toukat?

- Erilaisia kasveja, kuten nokkosia, ohdakkeita, maitohorsmaa ja lehtiä.

Lähde: <https://www.martat.fi/marttakoulu/puutarha/kasvinsuojelu/kotipiha-otokat/perhospuutarha/>

Perhosen vaiheet -leikki

Oppimisen osa-alueet: Tutkin ja toimin ympäristössäni; kasvan, liikun ja kehityn

Lapset liikkuvat vapaasti määrätyllä alueella. Leikin ohjaajan merkkisanan kuultuaan heidän tulee toimia merkin määräämällä tavalla.

PERHONEN - Liikutaan varpaisillaan liikuttaen käsiä siipien tavoin.

MUNA - Mennään kyykkyyyn lattialle.

TOUKKA - Laskeudutaan maahan ja ryömitään toukan tavoin.

KOTELO - Mennään halaamaan lähintä puuta tai tolppaa tai seisomaan selkä seinää vasten, kunnes leikin ohjaaja antaa uuden merkin.

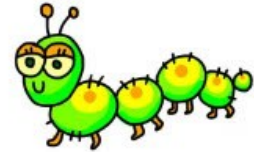
Lehtiperhonen

Oppimisen osa-alueet: Ilmaisun monet muodot, tutkin ja toimin ympäristössäni

Etsikää maastosta luonnonmateriaaleja, joista taitelette perhosia maahan. Esimerkiksi syksyn värikkäistä lehdistä voi taiteilla perhoselle upeat värikkäät siivet. Esitelkää perhoset toisillenne.

Vinkki: Taiteilkaa perhosille kukkia, joiden mettä ne voivat syödä!

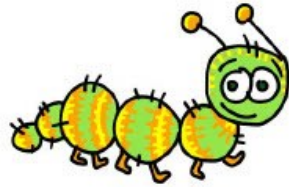
Perhosentoukka-loru

Oppimisen osa-alueet: Kielten rikas maailma

Voi, sä toukka tollero, kaunis karvalollero. Vihreä on sulla paita, siinä moni täplä, raita.

Varo sinä varpusta, tiaista tai tikkaa, toukka on makeampi tunkion rikkaa.

Kotelohon kotvaksi itsesi peitä ja sitten se heitä ja perhona liitele ilmojen teitä.

Ehrström, E. 1997. Eläinrunojen kirja.

Ilmapallotoukka

Tarvikkeet: Ilmapalloja

Oppimisen osa-alueet: Minä ja meidän yhteisömme; kasvan, liikun ja kehityn

Jokaiselle leikkijälle annetaan ilmapallo. Leikkijät muodostavat toukan menemällä jonoon ja laittamalla ilmapallon itsensä ja edessä olijan väliin siten, että niistä ei pidetä käsin kiinni.

Kuinka monta leikkijää jonoon mahtuu ilman, että ilmapalloja putoaa?

Yrittäkää kävellä erilaisia reittejä.

Vinkki 1: Yrittäkää mennä eri esteiden yli tai ali.

Vinkki 2: Tehkää kaksi joukkuetta ja kisaillaa, kummat ovat nopeampia

Ötökkälauluja

Hyttys-Hubert -Satu Sopenen & Tuttiorkesteri

Hämä hämähäkki

Itikan sitikan kotimatka -Mikko Perkola & Kennel

Kaksi matoa -Maritta Kuula

Kassit käsissäin -Fröbelin Palikat

Kimalainen ja kärpässieni -Hevisaurus ja Hanna Pakarinen

Kärpänen istui polvella

Lennä lennä leppäkerttu

Mc Koppakuoriainen -Ella ja Aleks

Muurahaisten muori -Soili Perkiö

Muurahaisten vene -Pikku Papun Orkesteri

Perhonen -Fröbelin Palikat

Ötökän aamujumppa -Enna Henriksson

Ötökkäkortit

Oppimisen osa-alueet: Ilmaisun monet muodot, kielten rikas maailma

Tulostakaa ja laminoikaa ötökkäkortit.

- Mikä puuttuu?
 - Kortit levitetään kuvapuoli ylöspäin maahan. Muiden pitäessä silmiä kiinni yksi kortti poistetaan. Kun silmät saa taas avata, yritetään arvata, mikä ötökkä puuttuu.
- Korttien etsintä
 - Ohjaaja piilottaa pihalle, metsään, sisälle tms. määrätylle alueelle ötökkäkortteja. Leikkijät saavat etsiä ne.
 - Vinkki: Piilota kortit sellaisiin paikkoihin, josta kuvan ötökän voisi oikeasti löytää. Esimerkiksi perhonen pensaaseen, mato kiven alle.
- Muistipeli
 - Muistipeliä varten täytyy tulostaa kahdet kortit.
- Mitä ötökkää ajattelen?
 - Ötökkäkortit on levitetty maahan kuvapuoli ylöspäin. Kukin leikkijä saa vuorollaan päättää yhden kortin, jota tämä ajattelee. Muut leikkijät yrittävät kysymyksiä kysymällä saada selville, mikä kortti on kyseessä.
- Bingo
 - Montako korttien ötököistä näette ulkoillessa? Voitte jatkaa bingoa tulevilla retkillä, kunnes kaikki lajit ovat löytyneet.

- Myrkkytökkä

- Yksi leikkijä poistuu muiden seurasta. Sillä aikaa muut saavat päättää, mikä ötökkä on myrkkytökkä. Luvan saatuaan muualla ollut leikkijä palaa ja alkaa yksi kerrallaan poimia kortteja samalla nimeten ötökät. Arvaajan poimiessa myrkkytökän, saavat muut huutaa: "Myrkkytökkä!"

